

แผนที่สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ย่านชุมชนเก่าบ้านสิงห์ท่า จังหวัดยโสธร

หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดยโสธร
สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แผนที่สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนเก่าบ้านสิงห์ท่า

จังหวัดยโสธร

ที่ปรึกษา

- สำนักจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม
สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จัดทำโดย

- หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดยโสธร (โรงเรียนยโสธรพิทยาคม)
นายเทอดชัย พันระไชย หัวหน้าหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดยโสธร
นายณพคุณ ดาโรจน์ เจ้าหน้าที่หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดยโสธร
- คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พิมพ์ครั้งที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๘

สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม หรือ สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม คือ พื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม บอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม บอกเล่าเรื่องราวพัฒนาการของสังคมและมนุษย์ผ่านประวัติศาสตร์ อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับ วัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่า

ชุมชนบ้านสิงห์ท่า อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร เป็นชุมชนที่มีสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม มีรูปแบบของชุมชนในแบบแผนของย่านชุมชนเก่า โดยมีบทบาทเป็นย่านการค้าทางน้ำมาแต่เก่าก่อน อีกทั้งยังมีความทรงจำและเหตุการณ์ที่สำคัญในอดีต เป็นคุณค่าของชุมชน การอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เป็นการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ที่อยู่โดยรอบแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม หนึ่งในมาตรการและเครื่องมือสำคัญในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ที่ช่วยให้ท้องถิ่นได้ตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม คือ การจัดทำแผนที่สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม (Cultural Environment Atlas) เพื่อใช้เป็นจุดอ้างอิงร่วมของทุกภาคส่วน ในการกำหนดวางแผนเพื่อการอนุรักษ์และการพัฒนาพื้นที่อย่างเหมาะสม

หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดยโสธร ขอขอบคุณสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เห็นความสำคัญของย่านชุมชนเก่าบ้านสิงห์ท่า ซึ่งเป็นที่ตั้งเมืองยโสธรแห่งแรก และได้มอบหมายให้หน่วยอนุรักษ์ฯ ยโสธรร่วมกับคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จัดทำแผนที่สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนเก่าบ้านสิงห์ท่า จังหวัดยโสธร เพื่อเป็นการสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่ผู้สนใจทั่วไป ให้เกิดความตระหนักในคุณค่าของย่านชุมชนเก่า

สิ่งที่น่าสนใจ คือ กระบวนการจัดทำ ที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการให้ข้อมูลผ่านการบอกเล่า และการกำหนดคุณค่าความสำคัญ ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง อันสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนและหลักการกระจายอำนาจ ที่ท้องถิ่นจำเป็นต้องเพิ่มบทบาทในการกำหนดทิศทางการพัฒนาของพื้นที่ตนเอง

หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดยโสธร (โรงเรียนยโสธรพิทยาคม)

กันยายน ๒๕๕๘

๑. ประวัติความเป็นมาย่านชุมชนเก่าบ้านสิงห์ท่า	๕
๒. คุณลักษณะและความสำคัญของย่านชุมชนเก่าบ้านสิงห์ท่า	๘
๒.๑ ลักษณะทางธรรมชาติ	๘
๒.๒ ลักษณะทางชุมชน	๙
๒.๓ ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม	๑๐
๓. คุณลักษณะเด่นทางสถาปัตยกรรม	๑๒
๔. สถานที่สำคัญของย่านชุมชนเก่าบ้านสิงห์ท่า	๑๙
๕. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	๒๑
๖. แผนที่สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	๒๒

ประวัติความเป็นมาย่านชุมชนเก่าบ้านสิงห์ท่า

“บ้านสิงห์ท่า” มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน เกี่ยวพันกับเมืองหนองบัวลำภู หรือ “นครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบาน” (จังหวัดหนองบัวลำภูในปัจจุบัน) และเกี่ยวพันกับเมืองอุบล กล่าวคือ ประมาณปีพุทธศักราช ๒๓๑๔ เจ้าพระตา เจ้าพระวอ เสนาบดีเก่านครเวียงจันทน์อพยพครอบครัวและบริวารหนีมาเพื่อตั้งรกรากใหม่ เนื่องจากไม่พอใจเจ้านครคนใหม่ โดยใช้ชื่อเมืองใหม่ว่า เมืองหนองบัวลุ่มภู ขณะเดียวกันพระเจ้าสิริบุญสารซึ่งเป็นเจ้านครเวียงจันทน์ เกิดหวาดระแวงจึงยกกองทัพจากนครเวียงจันทน์มาปราบปราม เจ้าพระตาถูกข้าศึกยิงด้วยอาวุธปืนและฟันด้วยดาบจนถึงแก่พิราลัยในที่รบ เจ้าพระวอ เจ้าคำผง และเจ้าฝ่ายหน้าผู้เป็นน้องทั้งสองของเจ้าพระวอ อีกทั้งเจ้าคำ เจ้าทิดพรม ได้อยกทัพฝ่าหนีออกจากเมืองหนองบัวลุ่มภูไปพึ่งพาเจ้านครจำปาศักดิ์ ขบวนทัพของเจ้าพระวอได้เดินทางตามลุ่มน้ำชีมาพบกับเจ้าคำผู้ปกครองบ้านสิงห์ท่า (ปัจจุบันคือ จังหวัดยโสธร) ภายหลังต่อมาเจ้าพระวอดำริว่าหากอยู่กับเจ้าคำสุแล้ว ถ้าเวียงจันทน์ยกทัพมาก็จะเป็นการลำบาก และจะเกิดศึกสงครามกันต่อไป เมื่อประชุมตกลงกันแล้วจึงได้พาไพร่พลอพยพลงไปตามลำน้ำมูล และสร้างเมืองใหม่ที่ดอนวังทองเขตนครจำปาศักดิ์ ตามรับสั่งของพระเจ้าองค์หลวงเจ้านครจำปาศักดิ์ โดยเจ้าพระวอให้ชุดก่อสร้างค่ายขึ้นเรียกว่า “ค่ายบ้านดู่บ้านแก”

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๓๒๑ เมื่อพระเจ้าสิริบุญสารทราบเรื่อง จึงได้ยกทัพมาปราบอีกจนเจ้าพระวอถึงแก่ความตาย เจ้าคำผั่งน้องเจ้าพระวอและบริวารจึงได้อพยพ

ต่อไปยังเกาะกลางลำน้ำมูลเรียกว่า “ดอนมดแดง” แต่เนื่องจากเป็นที่ต่ำไม่เหมาะสมที่จะสร้างเมืองจึงอพยพขึ้นมาตามลำน้ำมูล ถึงห้วยแระแมแล้วมาสร้างเมืองใหม่ที่ดงอู่ผึ้งเมื่อปีพ.ศ. ๒๓๒๒ แล้วมีหนังสือกราบบังคมทูลขอขึ้นอยู่ในขอบเขตสีมาของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชแห่งกรุงธนบุรี จึงได้รับโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามเมืองที่ตั้งว่า “เมืองอุบล” เพื่อเป็นการรำลึกถึงเมืองเดิมของตน (เจ้าคำผง) คือเมืองหนองบัวลุ่มภู จากนั้นเจ้าคำผงได้รับคำสั่งโปรดเกล้าฯ ให้เป็นเจ้าเมืองคนแรกของเมืองอุบล และได้รับพระราชทานนามว่า “พระปทุมสุรราช” หลังจากนั้นต่อมาเจ้าฝ่ายหน้าน้อง พระปทุมสุรราชเจ้าเมืองอุบลพร้อมกับนางอุสา ไพร่พลญาติวงศ์อีกส่วนหนึ่งได้ขอแยกตัวไปอยู่บ้านสิงห์ท่าซึ่งเจ้าคำสุปกครองอยู่ พระปทุมสุรราชไม่ขัดข้องจึงได้แยกย้ายกันไปทำมาหากินที่บ้านสิงห์ท่า ได้ปรับปรุงและสร้างบ้านสิงห์ท่าจนเจริญรุ่งเรือง จากเรื่องราวดังกล่าว จังหวัดยโสธรจึงมีความเกี่ยวพันกับจังหวัดหนองบัวลำภูและจังหวัดอุบลราชธานี

พ.ศ. ๒๓๒๕ หลังจากที่เจ้าฝ่ายหน้าได้ไปช่วยปราบกบฏอ้ายเชียงแก้วเขาโง่งที่นครจำปาศักดิ์ ตามใบบอกของพระปทุมสุรราช เจ้าฝ่ายหน้าก็ได้รับการสถาปนาขึ้นเป็น “เจ้าพระยาวิชัยราชขัตติยวงศา” ครองนครจำปาศักดิ์ตามบัญชาของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พ.ศ. ๒๓๕๔ เจ้าพระยาวิชัยราชขัตติยวงศาถึงแก่พิราลัย พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โปรดให้เจ้าหนู หลานเจ้านครจำปาศักดิ์ ครองนครจำปาศักดิ์

สืบไป ฝ่ายเจ้าราชวงศ์สิงห์ บุตรเจ้าพระยาวิชัยราชขัตติยวงศากลับมาอยู่บ้านเดิมคือ บ้านสิงห์ท่าและได้นำเอาอัฐิของเจ้าพระยาวิชัยราชขัตติยวงศากลับมาด้วย และก่อเจดีย์บรรจุไว้ที่วัดมหาธาตุใกล้กับพระธาตุพระอานนท์ซึ่งยังปรากฏอยู่จนปัจจุบัน

“บ้านสิงห์ท่า” ถือเป็นชุมชนแห่งแรก อันเป็นต้นกำเนิดของเมืองยโสธร เป็นย่านการค้าตั้งแต่สมัยโบราณ และได้เจริญขึ้นเมื่อสมัยฝรั่งเศสเข้ามามีอิทธิพลมากในภูมิภาคนี้ ในช่วงนั้นเองผู้ที่มีฐานะดี มีการนำช่างฝีมือจากเวียดนามจำนวนมากเข้ามาสร้างบ้านเรือน ทำให้บ้านเรือนมีรูปแบบศิลปกรรมแบบจีนผสมยุโรปที่งดงาม ปัจจุบันยังคงเหลือให้เห็นบนสองข้างทาง ถนนศรีสุนทร นครชุม อุทัยรามฤทธิ์ และวิทยารัง บางแห่งยังคงความสมบูรณ์อยู่มาก บอกถึงบรรยากาศของความเป็นอดีต ขณะที่อีกหลายแห่งถูกปล่อยให้รกร้างขาดคนอาศัย ส่วนในบริเวณบ้านสิงห์ท่า อาคารบางแห่งยังคงความสมบูรณ์อยู่มาก การอยู่อาศัยของประชาชนในย่านนี้ พบว่ายังมีผู้คนพักอยู่อาศัยจำนวนมากในทุกเช้าสังคมเล็กๆ แห่งนี้ยังมีผู้สูงอายุเฝ้ารอใส่บาตรเนื่องจากชุมชนแวดล้อมไปด้วยวัดหลายวัดที่เป็นที่นับถือของคนในชุมชนอย่างเช่น วัดสิงห์ท่า ซึ่งเป็นวัดคู่เมืองวัดมหาธาตุ เป็นที่ตั้งของพระธาตุอานนท์ และพระพุทธรูปศิรินทร์ พระคู่บ้านคู่เมืองของชาวยโสธร วัดศรีไตรภูมิ และวัดศรีธรรมาราม (พระอารามหลวง) นอกจากนี้ยังมีร้านค้าและบริการต่างๆ เช่น ร้านข้าวเปิยก ร้านข้าวปุ้น ร้านขายปลาสาม กลุ่มผลิตบั้งไฟ ร้านทำลอดช่อง ซึ่งเป็นร้านที่มีชื่อเสียงของจังหวัดยโสธร

การตั้งถิ่นฐาน

การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการทางประวัติศาสตร์รวมถึงบทบาทของชุมชนบ้านสิงห์ท่า แบ่งออกเป็น ๓ ช่วง

ช่วงที่ ๑ ชุมชนบ้านสิงห์ท่า ยุคก่อตั้งชุมชน (ปี พ.ศ. ๒๓๑๔-๒๓๕๖)

ช่วงที่ ๒ ชุมชนบ้านสิงห์ท่า ยุคขยายตัวสู่ยุครุ่งเรือง (ปี พ.ศ. ๒๓๕๖-๒๕๑๔)

ช่วงที่ ๓ ชุมชนบ้านสิงห์ท่า ยุคซบเซาถึงปัจจุบัน (ปี พ.ศ. ๒๕๑๔-ปัจจุบัน)

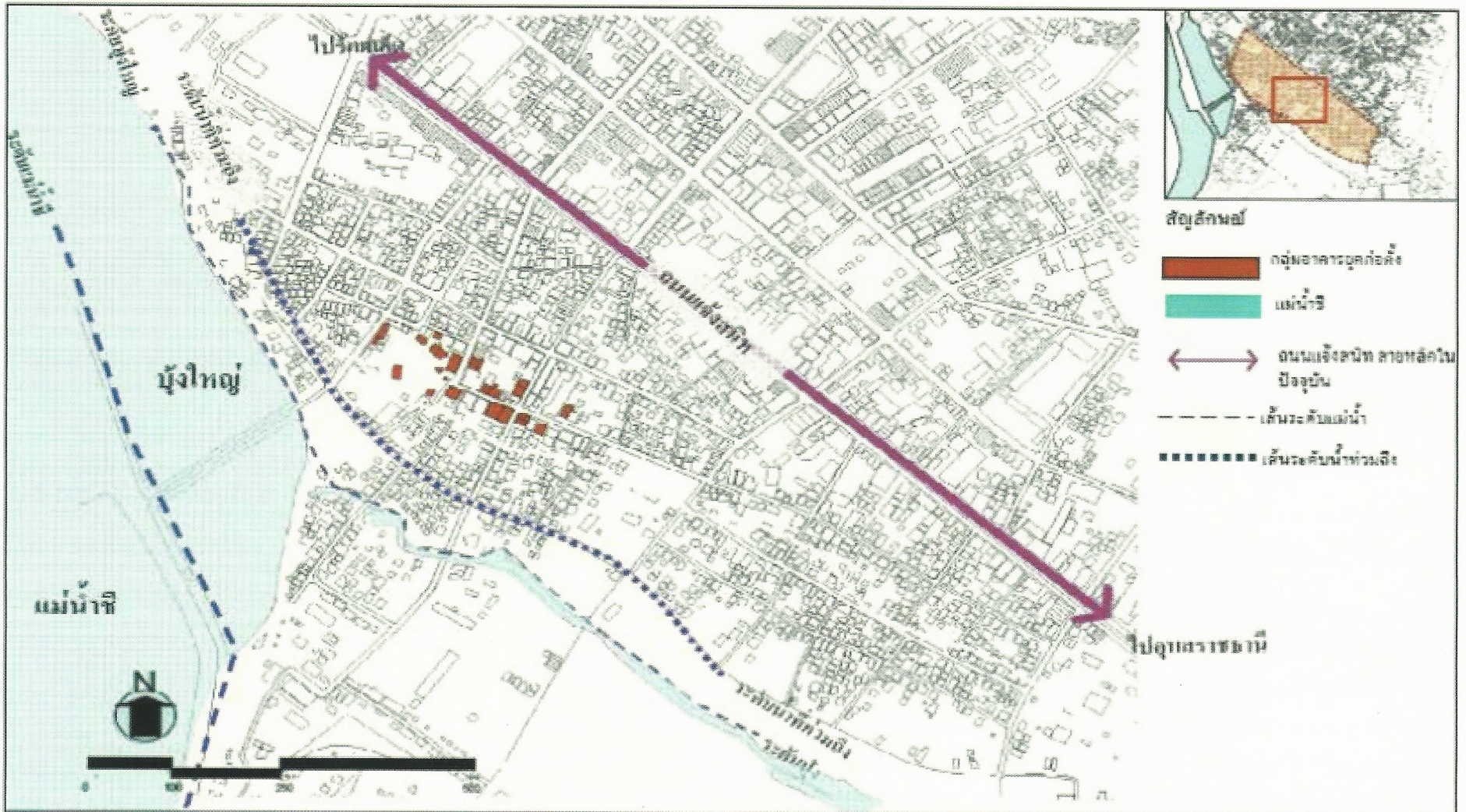
ช่วงที่ ๑ ชุมชนบ้านสิงห์ท่า ยุคก่อตั้งชุมชน (ปี พ.ศ. ๒๓๑๔-๒๓๕๖)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกตำแหน่งทำเลที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชนบ้านสิงห์ท่า คือ ปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อม โดยเลือกพื้นที่ตั้งอยู่บริเวณแหล่งน้ำซึ่งเป็นต้นกำเนิดของความอุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งอาหาร แหล่งเพาะปลูก ในปัจจุบันพื้นที่กว่าครึ่งของพื้นที่ทำการเกษตรเป็นแหล่งผลิตข้าวหอมมะลิที่สำคัญแห่งหนึ่งในประเทศไทย การเข้ามาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนเพื่ออยู่อาศัย เริ่มตั้งแต่กลุ่มคนที่เข้ามาตั้งเมือง กลุ่มคนเวียดนาม และกลุ่มคนจีน ที่เข้ามาทำการค้าขาย โดยมีการคมนาคมทางน้ำเป็น

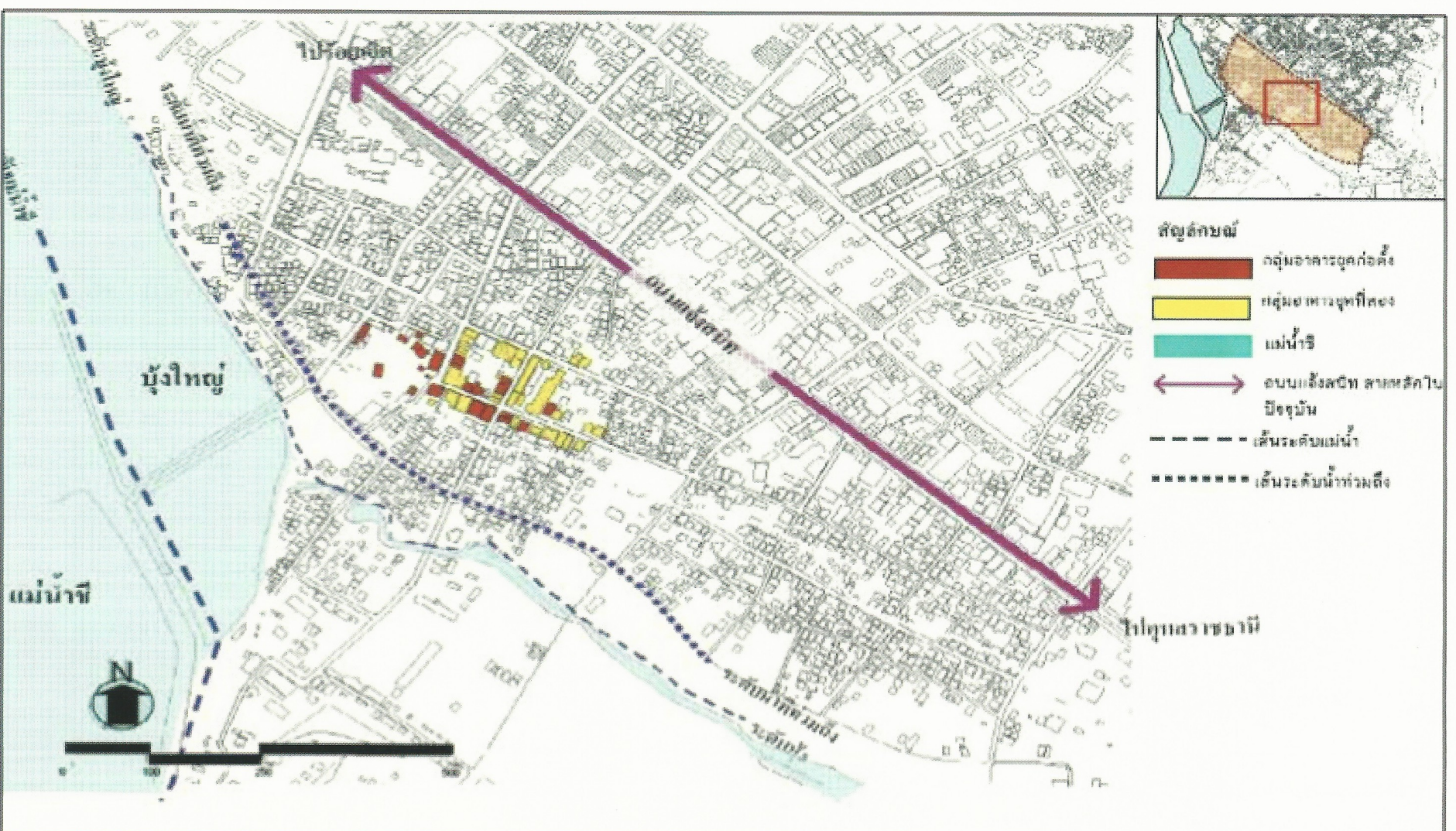
เส้นทางสัญจรหลักในการทำกิจกรรม นับเป็นจุดเริ่มต้นของชุมชนริมน้ำ นอกจากนี้มีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน และเป็นศูนย์กลางของชุมชนท้องถิ่นภายในพื้นที่รอบๆ

สรุปลักษณะชุมชนในยุคแรกนี้

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนมีลักษณะขนานไปกับแม่น้ำชี รูปแบบสถาปัตยกรรมเป็นเรือนห้องแถวค้าขายแบบคนจีน มีลักษณะห้องแถวชั้นเดียว ซึ่งเป็นรูปแบบกลุ่มอาคารที่เป็นการใช้งานทางด้านการค้า

การตั้งถิ่นฐานชุมชนบ้านสิงห์ท่า ช่วงที่ ๑ ยุคก่อตั้งชุมชน (ปี พ.ศ. ๒๓๑๔-๒๓๕๖) ที่มา : วัชรภรณ์ เครือพันธ์, ๒๕๕๔

การตั้งถิ่นฐานชุมชนบ้านสิงห์ท่า ช่วงที่ ๒ ยุคขยายตัวสู่ยุครุ่งเรือง (ปี พ.ศ. ๒๓๕๖-๒๕๑๔) ที่มา : วัชรภรณ์ เครือพันธ์, ๒๕๕๔

ช่วงที่ ๒ ชุมชนบ้านสิงห์ท่า ยุคขยายตัวสู่ยุครุ่งเรือง (ปี พ.ศ. ๒๓๕๖-๒๕๑๔)

จากการเป็นจุดเชื่อมต่อการคมนาคมทางน้ำทำให้พัฒนาการทางด้านการค้าเริ่มเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและเป็นบทบาทสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชนโดยรวม ทำให้พื้นที่มีความคึกคักในกิจกรรมการค้าขาย เกิดเป็นตลาดที่มีการขยายตัว ซึ่งในช่วงปี พ.ศ. ๒๓๕๗ มีผู้คนสัญจรไปมายังบ้านสิงห์ท่าเพิ่มขึ้น ระบบเศรษฐกิจภายในชุมชนมีการพัฒนาที่ดี ผู้คนภายนอก

รอบชุมชนรวมถึงชาวจีนที่เดินทางอพยพตามญาติมายังประเทศไทยเริ่มเข้ามาตั้งรกรากและทำงานกิจการค้าขายภายในชุมชน การพัฒนาทางการค้าขายส่งผลต่อพัฒนาการของชุมชน โดยมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีระบบสาธารณูปโภครองรับเกิดการบริการต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับคนในชุมชน และพื้นที่ใกล้เคียงเข้ามาใช้พื้นที่มากขึ้นเรื่อยๆ รวมไปถึงมีการรองรับกิจกรรมทางการค้าที่มีแนวโน้มว่าจะขยายตัวต่อไปไม่ว่าจะเป็นโรงละคร

สถานบันเทิง โรงแรม และโรงงานต่างๆ ส่งผลให้ชุมชนบ้านสิงห์ท่ามีเศรษฐกิจดี เจริญรุ่งเรือง โดยมีการพัฒนาและขยายขนาดของชุมชนในลักษณะกระจุกตัวอยู่ริมน้ำจนเรียกได้ว่าเป็นช่วงจุดสูงสุดของชุมชนบ้านสิงห์ท่า รวมถึงฐานะทางเศรษฐกิจของชาวบ้านในชุมชนที่ดีขึ้นตามบทบาททางด้านการค้าที่รุ่งเรืองอย่างมาก โดยใช้การสัญจรทางน้ำในการขนส่งสินค้าเข้าออกระหว่างพื้นที่ซึ่งยังคงใช้เส้นทางสัญจรไม่แตกต่างจากเดิมมากนัก

สภาพทั่วไปของชุมชนบ้านสิงห์ท่า

ช่วงที่ ๓ ชุมชนบ้านสิงห์ท่า ยุคซบเซาถึงปัจจุบัน (ปี พ.ศ. ๒๕๑๔-ปัจจุบัน)

ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๕ มีการพัฒนาการคมนาคมทางบกโดยการสัญจรทางถนนเป็นหลัก เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนลักษณะของชุมชน ทั้งในด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม ทำให้ชุมชนได้รับอิทธิพลของความเจริญที่เข้ามาในรูปแบบต่างๆ เช่น เทคโนโลยีระบบทุนนิยม สภาพเศรษฐกิจ และการประกอบอาชีพ

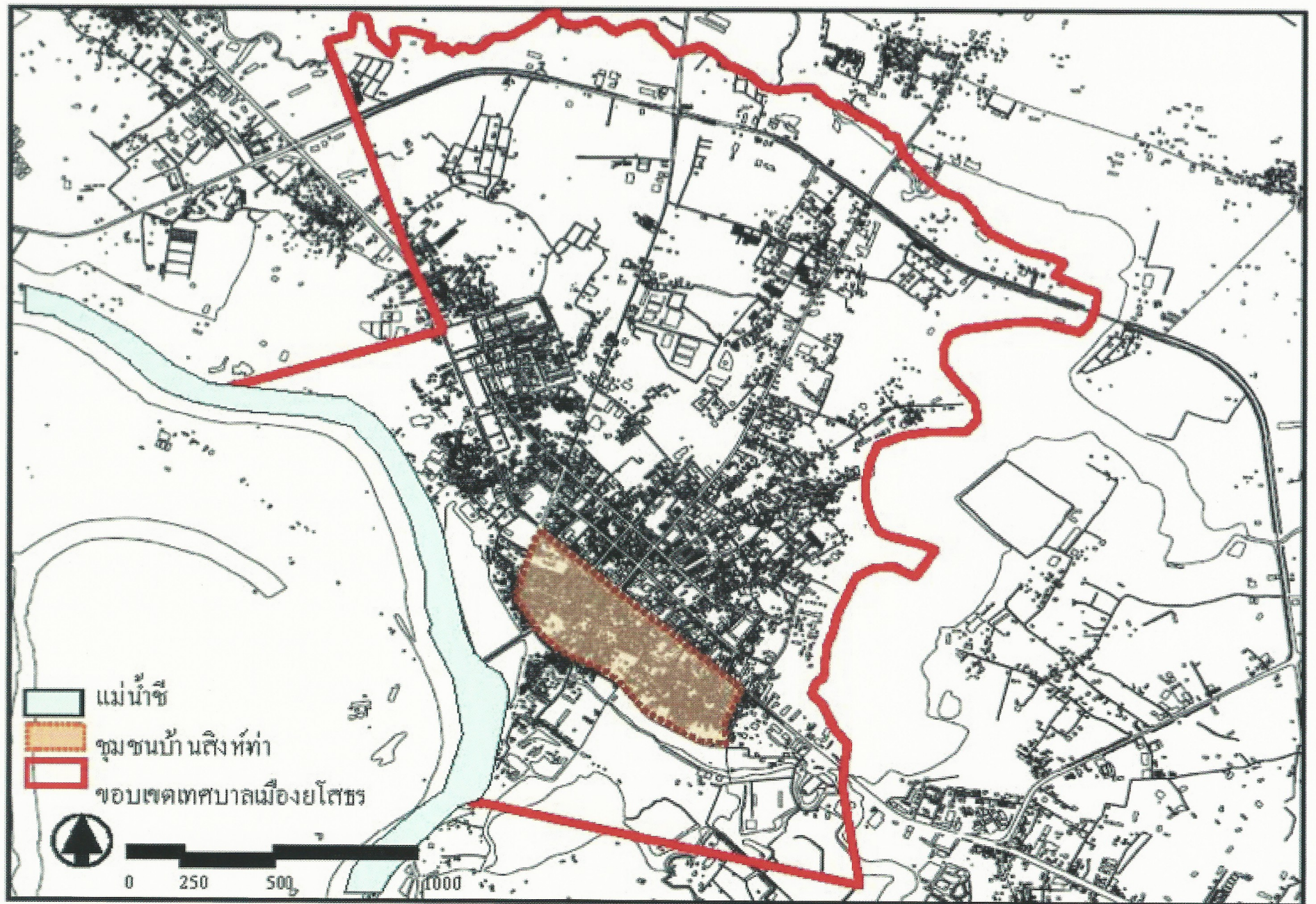
การปรับเปลี่ยนนี้ส่งผลโดยรวมกับสภาพพื้นที่ และเกิดการพัฒนาโดยการโยกย้ายขยายตลาดไปพื้นที่ใหม่ (บริเวณตลาดฝั่งถนนทางทิศเหนือ) เนื่องจากเป็นนโยบายของจังหวัด การขยายตัวของชุมชนบ้านสิงห์ท่าในช่วงนี้ มีการขยายตัวเข้าไปสู่พื้นที่บริเวณริมน้ำชีที่น้ำลดเกิดเป็นพื้นที่พักอาศัยขึ้นใหม่ ในขณะที่เส้นทางสัญจรทางบกเข้ามามีบทบาท ส่งผลต่อสภาพเศรษฐกิจของชุมชนทำให้เศรษฐกิจซบเซา

อัตราการขยายตัวจึงเกิดขึ้นตามริมถนนที่ตัดผ่าน ส่งผลกระทบต่อชุมชนแหล่งงาน ทำให้ค้าขายได้น้อยลง ผู้คนเริ่มทยอยออกไปหาที่อยู่ใหม่ใกล้กับแหล่งงานที่ได้โยกย้ายไปอีกฝั่งถนน ความสัมพันธ์ในรูปแบบการติดต่อซื้อขายสินค้ากันระหว่างชุมชนหมดไป การสัญจรทางน้ำเริ่มเลือนหายไป

การตั้งถิ่นฐานชุมชนบ้านสิงห์ท่า ช่วงที่ ๓ ยุคซบเซาถึงปัจจุบัน (ปี พ.ศ. ๒๕๑๔-ปัจจุบัน)

ที่มา : วัชรภรณ์ เครือพันธ์, ๒๕๕๔

พื้นที่ตั้งย่านชุมชนเก่าบ้านสิงห์ท่า

การเข้าถึงและการสัญจร

คุณลักษณะและความสำคัญของย่านชุมชนเก่าบ้านสิงห์ท่า

ลักษณะทางธรรมชาติ

ลักษณะทางธรรมชาติและภูมิทัศน์ที่เป็นเอกลักษณ์ และมีความโดดเด่นของย่านชุมชนเก่าบ้านสิงห์ท่าและพื้นที่ต่อเนื่องนั้น เกิดจากลักษณะแวดล้อมที่เกิดจากธรรมชาติ เช่น ที่ราบลุ่ม เนินหรือที่ดอน แม่น้ำ สระน้ำ และบึง เป็นต้น ผสานเข้ากับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิประเทศและการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยมนุษย์ กลายเป็นลักษณะการใช้พื้นที่ในกิจกรรมต่างๆ เช่น ตั้งถิ่นฐานเป็นที่อยู่อาศัย ศาสนสถาน ทำการเกษตร เช่น ทำนา ทำสวน โดยใช้ภูมิปัญญาที่เกิดจากการศึกษาเรียนรู้ธรรมชาติแวดล้อมมาประยุกต์เข้ากับวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสม ซึ่งลักษณะทางธรรมชาติและภูมิทัศน์ที่โดดเด่นของย่านชุมชนเก่าบ้านสิงห์ท่าและพื้นที่ต่อเนื่องที่สำคัญ ได้แก่

สระน้ำและกุด

เกิดจากการเปลี่ยนทิศทางการไหลของแม่น้ำชีในอดีต จนเกิดเป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่และลึก ลักษณะเป็นแนวยาว พบอยู่บริเวณด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้และทิศใต้ของชุมชน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มริมแม่น้ำชี ปัจจุบันเป็นพื้นที่ทำเกษตรกรรมและสวนสาธารณะ

แม่น้ำชี

เป็นแม่น้ำสายสำคัญของเมืองยโสธร และเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดการตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนสิงห์ท่าและเมืองยโสธรในปัจจุบัน เนื่องจากในอดีตมีบทบาทเป็นเส้นทางการคมนาคมการค้าสายหลัก เนื่องจากการคมนาคมทางบกยังไม่สะดวก ประกอบกับเป็นแหล่งน้ำในการอุปโภค ทำเกษตรกรรม และแหล่งอาหารที่สำคัญของชุมชน และถือเป็นลักษณะเด่นทางธรรมชาติและภูมิทัศน์ที่สำคัญอย่างหนึ่งของชุมชนสิงห์ท่า

ต้นไม้ใหญ่

ลักษณะภูมิโนศของที่ตั้งชุมชนสิงห์ท่าและพื้นที่ใกล้เคียงในอดีต ถือเป็นพื้นที่ที่อยู่ในระบบนิเวศที่เรียกว่า ดงและป่าบุงป่าทาม กล่าวคือเป็นพื้นที่ที่มีต้นไม้ใหญ่มากมายขึ้นปกคลุม บางส่วนเป็นพื้นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึงและมีน้ำขังโดยเฉพาะริมสองฝั่งแม่น้ำชี ซึ่งเป็นลักษณะทางกายภาพของพื้นที่บริเวณนี้ในอดีตก่อนที่จะมีการตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนเรื่อยมาในยุคสมัยต่างๆ ปัจจุบันในพื้นที่ชุมชนสิงห์ท่าและพื้นที่ใกล้เคียงนั้นพบต้นไม้ใหญ่อยู่ไม่มากนัก โดยส่วนใหญ่จะพบอยู่ในบริเวณวัด เช่น วัดสิงห์ท่าที่มีต้นไม้ใหญ่อยู่จำนวนมาก และอยู่ในพื้นที่ทางความเชื่อ เช่น ศาลปู่ตา ก็จะมีต้นไม้

ใหญ่อยู่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งในพื้นที่ต้นไม้ใหญ่ที่พบมากที่สุด คือ จามจุรี มะขาม นนทรี โพธิ์ และไทร เป็นต้น

ป่าบุงป่าทาม

จากลักษณะภูมิโนศของที่ตั้งชุมชนสิงห์ท่าและพื้นที่ใกล้เคียงในอดีตที่ได้กล่าวมาข้างต้น ส่งผลให้ป่าบุงป่าทาม ถือเป็นลักษณะเด่นทางธรรมชาติและภูมิทัศน์อย่างหนึ่งของพื้นที่ชุมชน แต่ปัจจุบันจากการขยายตัวของการตั้งถิ่นฐานของชุมชนได้ส่งผลให้พื้นที่ป่าบุงป่าทามบริเวณชุมชนสิงห์ท่าและพื้นที่ใกล้เคียงลดน้อยลง ยังคงเหลืออยู่ในบริเวณริมฝั่งแม่น้ำชี ด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้และทิศใต้ของชุมชนเท่านั้น

เนินหรือที่ดอน

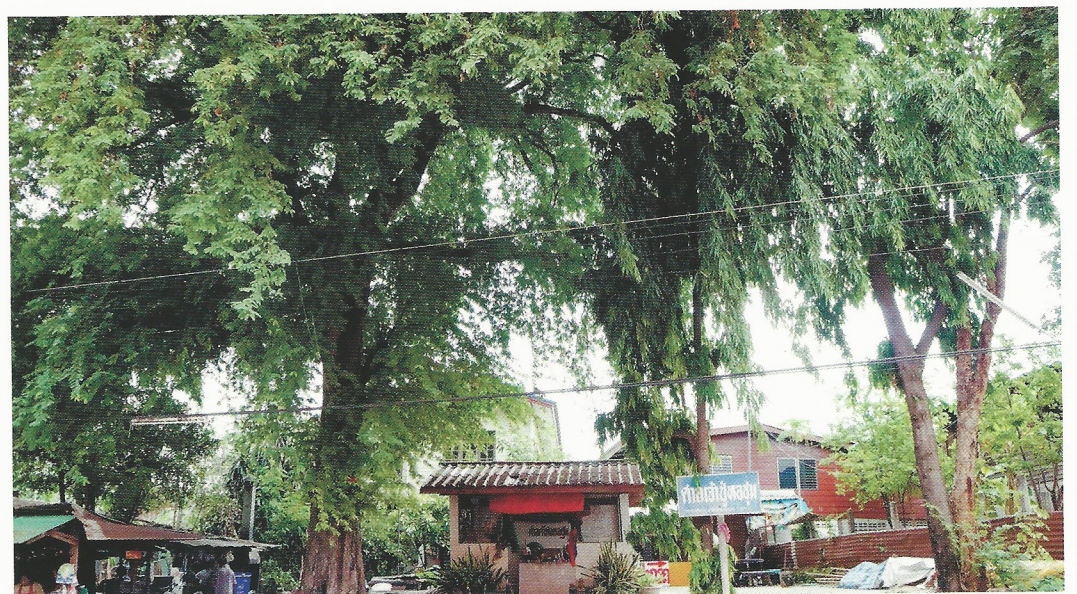
ถือเป็นลักษณะเด่นด้านภูมิประเทศของชุมชนสิงห์ท่าที่บรรพบุรุษของชาวสิงห์ท่าได้เลือกที่ดอนน้ำท่วมไม่ถึงเป็นที่ตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชน และมีพื้นที่ราบลุ่มริมแม่น้ำชีเป็นพื้นที่ทำการเกษตรเพาะปลูกพืชพรรณเพื่อหล่อเลี้ยงชุมชนมาตั้งแต่อดีต ซึ่งถือเป็นชัยภูมิสำคัญที่ส่งผลให้เกิดเป็นชุมชนสิงห์ท่ามาจนถึงทุกวันนี้

แม่น้ำชี ลักษณะเด่นทางธรรมชาติและภูมิทัศน์ที่สำคัญของชุมชนสิงห์ท่า

ภูมิทัศน์เมือง บริเวณชุมประตูเมืองเก่าสิงห์ท่า

ต้นไม้ใหญ่ในชุมชนสิงห์ท่า

ลักษณะทางชุมชน

“สิงห์ท่า” เป็นย่านชุมชนเก่าที่มีการตั้งถิ่นฐานอยู่บนที่ดอน มีแม่น้ำชี และกุดเซียม เป็นทรัพยากรน้ำและใช้ในการคมนาคมเป็นหลัก จนกระทั่งได้มีการติดต่อทางการค้ากับเมืองพระนคร (กรุงเทพมหานคร) คนไทยและพ่อค้าชาวจีนกลุ่มหนึ่ง ได้อพยพโยกย้ายมาตั้งรกรากทำการค้าขายอยู่ในชุมชนสิงห์ท่าแห่งนี้ การก่อรูปของชุมชนสิงห์ท่าจึงพัฒนาไปเป็นศูนย์กลางการค้าขายที่สำคัญของจังหวัดยโสธรในอดีต

ชุมชนสิงห์ท่าเป็นชุมชนหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีโครงสร้างของชุมชนในลักษณะคุ่มบ้านสัมพันธ์กับที่ตั้งของวัด ซึ่งเป็นศูนย์กลางชุมชนในด้านศาสนา ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี ดังจะเห็นได้จากมีการแบ่งชุมชนออกเป็นคุ่มต่างๆ ที่มีชื่อเรียกขานคุ่มชุมชนตามชื่อของวัดที่เป็นศูนย์กลางถึง ๓ ใน ๔ ชุมชน ได้แก่ คุ่มวัดมหาธาตุ คุ่มวัดสิงห์ท่า และคุ่มวัดท่าศรีธรรม (วัดศรีธรรมมาราม พระอารามหลวง) เพื่อให้ง่ายต่อการกำหนดขอบเขตชุมชนในการปกครองของทางภาครัฐ และทำกิจกรรมทางศาสนาหรือวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนตนเอง

โครงสร้างของย่านชุมชนเก่าบ้านสิงห์ท่า มีการแบ่งชุมชนออกเป็นลักษณะคุ่มบ้าน จำนวน ๔ คุ่มบ้าน คือ คุ่มวัดมหาธาตุ คุ่มวัดสิงห์ท่า คุ่มท่าศรีธรรม และคุ่มบ้านทุ่งเก่า แสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันระหว่างชุมชนกับวัด ซึ่งทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านของความเชื่อ การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา สภาพ

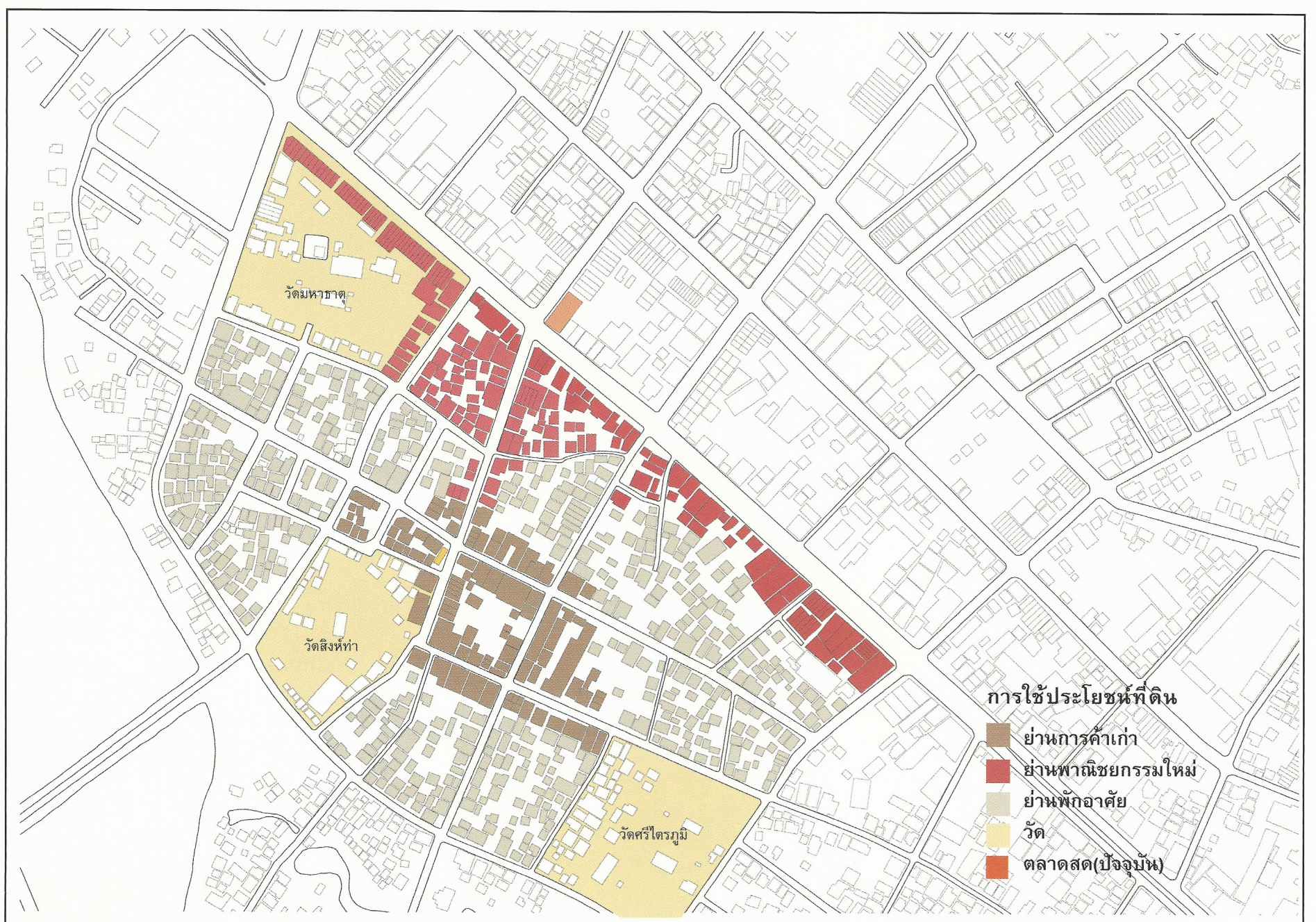
ทางกายภาพของย่านชุมชนเก่าบ้านสิงห์ท่าในปัจจุบันพบว่าที่ตั้งของชุมชนมีการตั้งถิ่นฐานอยู่บนที่ดอน ซึ่งเป็นชัยภูมิที่ดีและเหมาะกับการตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชน กล่าวคือ เป็นพื้นที่น้ำท่วมไม่ถึง อยู่ไม่ห่างกับแหล่งน้ำสำคัญ คือ แม่น้ำชี ที่เป็นทั้งแหล่งน้ำในการอุปโภค ทำการเกษตร และใช้เป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญในการเดินทางติดต่อไปยังพื้นที่อื่นๆ

ลักษณะบริบทของพื้นที่ย่านชุมชนเก่าบ้านสิงห์ท่า นั้น มีลักษณะของย่านชุมชนเก่าประเภทชุมชนเมืองที่ประกอบด้วยอาคารและสิ่งปลูกสร้างที่หนาแน่น อาคารริมถนนสิงห์ท่าส่วนใหญ่เป็นอาคารสถาปัตยกรรมที่มีความเก่าแก่และโดดเด่น ทั้งอาคารสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และสถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลตะวันตกที่มีสภาพความมั่นคงแข็งแรงของอาคารที่แตกต่างกันไป ตามช่วงระยะเวลาที่ก่อสร้าง วัสดุที่ใช้ การใช้ประโยชน์ในปัจจุบันและการดูแลรักษา สลับกับอาคารสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ที่มีการก่อสร้างเพิ่มขึ้นในระยะหลังจากขยายตัวของชุมชนและการเติบโตด้านเศรษฐกิจของเมืองยโสธรจากอดีตเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน เมื่อมีการตัดถนนถีนานท์ ที่มีลักษณะเป็นเส้นทางยาวเชื่อมโยงพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ จนถึงเมืองอุบลราชธานีได้ ส่งผลให้การคมนาคม การสัญจร และการพัฒนาด้านต่างๆ เปลี่ยนไป โดยชุมชนและย่านการค้าหลักของเมืองยโสธร (ถนนสิงห์ท่า) เกิดการขยายตัวเข้าสู่พื้นที่ริมถนนสายหลักที่มีการตัดใหม่ เมื่อศูนย์กลางทางการค้าได้เคลื่อนที่ไปตามระบบคมนาคม ชุมชนสิงห์ท่าจึง

ได้ลดบทบาทลงทางการค้าขายตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา โดยในปัจจุบันในชุมชนสิงห์ท่ายังคงพบเห็นร่องรอยความเฟื่องฟูของย่านชุมชนค้าขาย ผ่านอาคารบ้านเรือนร้านค้าที่พักอาศัยต่างๆ ที่ยังคงมีเค้าโครง ลักษณะ รูปแบบทางสถาปัตยกรรม ที่สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าทางความทรงจำของชุมชนสิงห์ท่าแห่งนี้

ลักษณะของชุมชน และป้ายชื่อคุ่มบ้านตามลักษณะของการตั้งถิ่นฐาน
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่

ลักษณะสำคัญทางสังคม และ วัฒนธรรม

คนในชุมชนสิงห์ท่าตั้งแต่อดีตมีการดำเนินชีวิตและปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เรียกรวมได้ว่าเป็นระบบนิเวศชุมชน เกิดเป็นรูปแบบและลักษณะสังคมที่เด่นชัด สะท้อนออกมาเป็นสภาพทางกายภาพ และวัฒนธรรมของคนในชุมชน การประกอบอาชีพ ศาสนาหรือความเชื่อ ทั้งหมดนี้ล้วนมีความสัมพันธ์กันโดยตรงกับสภาพแวดล้อมของการตั้งถิ่นฐาน ส่งผลให้เกิดเป็นชุมชนที่มีรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนที่แตกต่างกันออกไป มีขนบธรรมเนียม ประเพณีที่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปตามระยะเวลาที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย

งานศิลปกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ศิลปกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่ของชุมชนจะสะท้อนผ่านวิถีชีวิต ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ จดจำ สังเกต

จนเกิดความเข้าใจในธรรมชาติ ทำให้การประกอบอาชีพของคนในชุมชนมีความสอดคล้องกับธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ดังนี้

การประมง ในแม่น้ำชี เนื่องจากที่ตั้งของชุมชนอยู่ไม่ไกลจากแม่น้ำชี ซึ่งเป็นแหล่งอาหารและเส้นทางคมนาคมที่สำคัญในอดีต

การทำปลาสาม สินค้าขึ้นชื่อของเมืองยโสธร ที่ในอดีตมีการทำประมงในแม่น้ำชี ซึ่งมีปลาจำนวนมาก เมื่อหาปลาได้มากเกินที่จะบริโภคและจำหน่ายก็จะนำไปถนอมอาหารเพื่อให้รับประทานได้นาน ก็คือการทำปลาสาม เป็นภูมิปัญญาการถนอมอาหารของชาวอีสานที่มีมาช้านาน

การทำนาข้าว บริเวณพื้นที่ราบลุ่มด้านทิศใต้ของชุมชนริมแม่น้ำชี เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของดินที่มีลักษณะเป็นดินตะกอนแม่น้ำที่ถูกทับถมในช่วงฤดูน้ำหลาก (ดินทาม) ทำให้ปลูกข้าวได้ผลผลิตดี

การปลูกพืชผัก ริมตลิ่งและพื้นที่ราบริมแม่น้ำชี เป็นพื้นที่ที่มีดินและน้ำอุดมสมบูรณ์ เหมาะสำหรับการทำการเกษตร โดยเฉพาะการปลูกพืชผักตามฤดูกาล

การทำบั้งไฟแข่งขัน หรือบั้งไฟขึ้นสูง ถือเป็นภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชาวจังหวัดยโสธร โดยในชุมชนสิงห์ท่าได้มีการทำบั้งไฟขึ้นสูง เพื่อใช้จุดแข่งขันในงานประเพณีบุญบั้งไฟของจังหวัดยโสธรและจังหวัดใกล้เคียง

งานศิลปกรรมนั้นจะเป็นลักษณะของงานฝีมือที่ผ่านการประยุกต์ใช้วัสดุที่มีหรือหาได้ในท้องถิ่นเป็นหลัก ได้แก่

การทำเครื่องจักสาน ทั้งเครื่องมือหาปลาและของใช้ภายในครัวเรือน ที่มีความเกี่ยวเนื่องของการตั้งถิ่นฐานกับภูมินิเวศชุมชนที่มีแม่น้ำใหญ่ไหลผ่าน

การทำบั้งไฟสวยงาม เพื่อใช้ประกวดในงานประเพณีบุญบั้งไฟ ที่คนในชุมชนทำมาเป็นเวลาช้านาน เป็นการสืบสานงานบุญประเพณีที่สำคัญเอาไว้

การทำบั้งไฟแข่งขันหรือบั้งไฟขึ้นสูงในพื้นที่ชุมชนเก่าบ้านสิงห์ท่า เอกลักษณ์ด้านประเพณีของชาวยโสธร

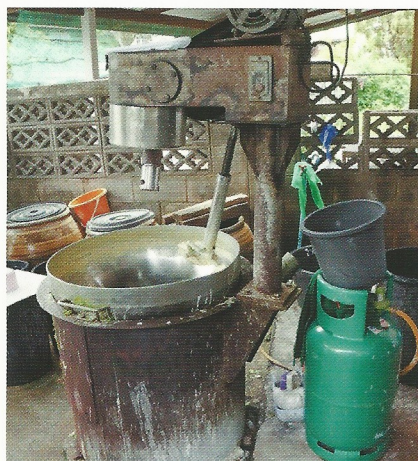
การทำบั้งไฟแข่งขันหรือบั้งไฟขึ้นสวยงาม ในพื้นที่ชุมชนเก่าบ้านสิงห์ท่า เพื่อใช้ในงานพิธีแห่บุญบั้งไฟในเขตจังหวัดยโสธรและจังหวัดใกล้เคียง

เชื้อชาติ

ในแง่มุมหนึ่งของประวัติศาสตร์ชุมชนสิงห์ท่าเป็นชุมชนที่มีความเกี่ยวเนื่องกับประวัติศาสตร์การสงครามในแถบพื้นที่สองฝั่งแม่น้ำโขงมาช้านาน ตั้งแต่สยามกับลาวล้านช้าง เรื่อยมาจนถึงสงครามในแถบภูมิภาคอินโดจีน (สงครามฝรั่งเศส – เวียดนาม และอเมริกา – เวียดนาม) ส่งผลให้มีการอพยพเคลื่อนย้ายผู้คนในแถบภูมิภาคอินโดจีนทั้งกลุ่มเชื้อชาติไทย ลาว กัมพูชา เวียดนาม และจีน เข้ามาในพื้นที่จนได้เริ่มมีการตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนเรื่อยมาตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งกลุ่มเชื้อชาติที่ได้นำภูมิปัญญาและฝีมือเชิงช่างในงานสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมเข้ามาในชุมชนสิงห์ท่าแห่งนี้ คือ กลุ่มคนเชื้อชาติเวียดนาม เมื่อเริ่มตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนสิงห์ท่าขึ้นมาจนมีบทบาทเป็นชุมชนทางการค้าจากการคมนาคมทางน้ำในแม่น้ำชี ก็ได้เริ่มมีการติดต่อค้าขายกับเมืองพระนคร (กรุงเทพมหานคร) โดยกลุ่มพ่อค้าชาวจีนจนมีความมั่งคั่ง ก็ได้เริ่มมีการขยายขยายอาคารร้านค้าของตนเองให้มีความใหญ่โตสวยงามและมั่นคงแข็งแรงมากขึ้น โดยการว่าจ้างชาวเวียดนามที่มีฝีมือทางช่างก่อสร้างที่ได้เข้ามาอยู่ในพื้นที่ชุมชนสิงห์ท่า ให้ทำการก่อสร้างอาคารค้าขายโดยใช้รูปแบบอาคารสถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลตะวันตก (French Colonial) ที่ชาวเวียดนามได้เคยเรียนรู้เทคนิคและวิธีการก่อสร้างจากชาวฝรั่งเศสและได้ผ่านการทดลองก่อสร้างมาแล้วในประเทศของตนเองมาก่อนหน้านี้ จนเกิดเป็นอาคารสถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลตะวันตกที่เป็นเอกลักษณ์และยังปรากฏให้เห็นอยู่ในชุมชนสิงห์ท่ามาจนถึงทุกวันนี้

ตัวอย่างรูปแบบอาคารที่ได้รับอิทธิพลตะวันตก
ในย่านชุมชนเก่าบ้านสิงห์ท่า ที่ก่อสร้างโดยช่างชาวเวียดนามในอดีต

ร้านผลิตและจำหน่ายลอดช่องที่เก่าแก่และขึ้นชื่อในย่านชุมชนเก่าบ้านสิงห์ท่า

อาหาร

จากการสำรวจพื้นที่ชุมชนสิงห์ท่าและข้อมูลจากการสัมภาษณ์คนในชุมชน ทำให้ทราบว่าในชุมชนสิงห์ท่า ยังคงมีการประกอบอาชีพและวัฒนธรรมการกินที่ยังมีการสืบทอดต่อกันมาเป็นเวลานานหลายสิบปี ที่สำคัญจากคำบอกเล่า ได้แก่ ปลาต้ม ขนมน้ำจืด และลอดช่อง

ร้านผลิตและจำหน่ายปลาต้มแม็ก้อย ร้านขึ้นชื่อในย่านชุมชนเก่าบ้านสิงห์ท่า

ร้านขนมน้ำจืดที่เก่าแก่และขึ้นชื่อ
ในย่านชุมชนเก่าบ้านสิงห์ท่า

คุณลักษณะเด่นทางสถาปัตยกรรม

มรดกสถาปัตยกรรม

ปัจจุบันชุมชนสิงห์ท่าตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองยโสธร ใกล้กับแม่น้ำชีทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของตัวเมืองยโสธร ชุมชนสิงห์ท่าเป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในด้านสถาปัตยกรรม กล่าวคือ มีอาคารสถาปัตยกรรมเก่าอยู่ค่อนข้างมาก ทั้งรูปแบบอาคารสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นและอาคารสถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลตะวันตก (French Colonial) ซึ่งเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมประยุกต์แบบตะวันตกสมัยที่ฝรั่งเศสเข้ามาอิทธิพลในภูมิภาคอินโดจีน ที่มีเทคนิคการก่อสร้างและการใช้วัสดุที่ถือว่าทันสมัยและมีความมั่นคงแข็งแรงในสมัยนั้น มีศิลปะปูนปั้นประดับผนัง หัวเสา และหน้าจั่วหลังคาที่งดงาม

อาคารสถาปัตยกรรมเก่าที่อยู่ในย่านชุมชนเก่าสิงห์ท่าล้วนมีคุณค่าและความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์

ที่บ่งบอกถึงพัฒนาการทางด้านประวัติศาสตร์และการตั้งถิ่นฐานของชุมชนสิงห์ท่า ที่ในอดีตเคยเป็นย่านการค้าหลักที่สำคัญและมีความรุ่งเรืองของเมืองยโสธรในยุคหนึ่งที่มีการคมนาคมทางน้ำมีความสะดวกสบายกว่าทางบก ซึ่งเห็นได้จากอาคารรูปแบบเรือนแถวค้าขายที่มีอยู่มากในชุมชน เช่น เรือนแถวตึกดินชั้นเดียว เรือนแถวไม้ชั้นเดียว เรือนแถวไม้สองชั้น เรือนแถวครึ่งปูนครึ่งไม้ และเรือนแถวค้าขายที่ได้รับอิทธิพลตะวันตก

องค์ประกอบหนึ่งของย่านชุมชนเก่าที่สะท้อนถึงการตั้งถิ่นฐานความเป็นชุมชนที่เก่าแก่และยาวนาน คือ รูปแบบสถาปัตยกรรมของอาคารและสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ที่รวมกันเป็นสภาพทางกายภาพที่มีความโดดเด่น มีลักษณะและรูปแบบเฉพาะ หรือมีความแตกต่างกันตามบริบทที่แวดล้อมอยู่ในสถานที่แห่งนั้นๆ ซึ่งย่านชุมชนเก่าบ้านสิงห์ท่ามีลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่เป็น

ลักษณะสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นและสถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลตะวันตกที่สะท้อนพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานซึ่งได้นำภูมิปัญญาทางด้านเทคนิคและวิธีการก่อสร้างอาคาร รวมถึงงานศิลปกรรมเข้ามาผสมผสานในบริบทแวดล้อมใหม่ ได้อย่างสอดคล้องกับลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชนได้อย่างกลมกลืน

อาคารสถาปัตยกรรมที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของย่านชุมชนเก่าสิงห์ท่าสามารถแบ่งออกเป็น ๕ กลุ่มใหญ่ ตามรูปแบบ เทคนิค และวัสดุการก่อสร้างงานศิลปกรรม รวมถึงยุคสมัยในการก่อสร้าง ได้แก่

๑) เรือนแถวค้าขาย ลักษณะเป็นเรือนแถวที่ใช้สำหรับทำการค้าขาย เก็บสินค้า และพักอาศัย โดยสามารถที่จะจำแนกประเภทที่ค้นพบในย่านชุมชนเก่าบ้านสิงห์ท่าได้ ดังนี้

๑.๑) เรือนแถวตึกดินชั้นเดียว เป็นเรือนค้าขายในยุคแรกเริ่ม ที่ชาวจีนได้นำภูมิปัญญาการก่อสร้างต่างๆ มาใช้กับเรือนค้าขาย โดยเรือนแถวดินจะสร้างติดพื้น มีโครงสร้างเป็นผนังรับน้ำหนักที่ทำจากดินผสมขี้วัว ฟางข้าว มีโครงหลังคาทำเสาเป็นไม้ หลังคาเป็นหลังคาไม้แผ่น เมื่อใช้งานผ่านไปจนเริ่มผุพังจึงหันมาเปลี่ยนเป็นสังกะสีซึ่งมีความคงทนกว่า

ตัวอย่างเรือนแถวตึกดินชั้นเดียวร้านนิลเจริญ ถนนศรีสุนทร

ตัวอย่างเรือนแถวตึกดินชั้นเดียว บริเวณสี่แยกถนนนครปฐม

๑.๒) เรือนแถวไม้ชั้นเดียว ลักษณะเป็นเรือนแถวไม้ใช้งานสำหรับค้าขาย ที่มีระบบการก่อสร้างทำด้วยไม้ทั้งหลัง โดยจะมีโครงสร้างชุดเดียวเชื่อมต่อกันหลายคูหา

ตัวอย่างเรือนแถวไม้ชั้นเดียว บริเวณสี่แยกถนนนครปฐม

ตัวอย่างเรือนแถวไม้ชั้นเดียว ในย่านชุมชนเก่าบ้านสิงห์ท่า

๑.๓) เรือนแถวไม้สองชั้น ลักษณะอาคารเป็นเรือนแถวไม้ความสูง ๒ ชั้น ถูกพัฒนาขยายมาจากเรือนแถวชั้นเดียว เนื่องจากต้องการพื้นที่ใช้สอยในการทำการค้าที่มากขึ้น โดยจะใช้พื้นที่ชั้นล่างสำหรับการค้าขายในส่วนด้านหน้า เก็บสินค้าในพื้นที่ด้านหลัง และมีส่วนพักอาศัยที่อยู่ชั้นบน

ตัวอย่างเรือนแถวไม้สองชั้น ในย่านชุมชนเก่าบ้านสิงห์ท่า

๑.๔) เรือนแถวครึ่งปูนครึ่งไม้ หลังจากมีวิวัฒนาการด้านการก่อสร้างมากขึ้น งานก่ออิฐถือปูนจึงเริ่มเข้ามา มีส่วนในการก่อสร้างอาคารเรือนแถวค้าขายในชุมชนสิงห์ท่ามากขึ้น แต่ยังคงประโยชน์ใช้สอยอาคารตามลักษณะของเรือนค้าขาย ๒ ชั้นไว้ดังเดิม

ตัวอย่างเรือนแถวไม้ครึ่งปูนครึ่งไม้ ในย่านชุมชนเก่าบ้านสิงห์ท่า

๑.๕) เรือนแถวค้าขายที่ได้รับอิทธิพลตะวันตก เป็นเรือนแถวในลักษณะที่มีรูปแบบและเทคนิคการก่อสร้างศิลปกรรมปูนปั้น ที่ประดับตกแต่งภายนอกอาคารได้รับอิทธิพลจากชาวตะวันตก โดยมีชาวเวียดนามในสมัยนั้นที่ย้ายถิ่นฐานมาอยู่ในพื้นที่ แล้วได้นำเทคนิคและความเป็นช่างฝีมือการก่อสร้างมาจากบ้านเกิดเมืองนอนของตน มาใช้ในการก่อสร้างโดยการว่าจ้างจากพ่อค้าชาวจีนที่เข้ามาทำการค้าขายในย่านการค้าถนนสิงห์ท่าก่อนหน้านี้

เรือนแถวค้าขายที่ได้รับอิทธิพลตะวันตก

๒) อาคารมหรสพ เป็นอาคารที่มีการก่อสร้างขึ้นมาเพื่อใช้สอยด้านการแสดงมหรสพ ได้แก่ ภาพยนตร์ เป็นต้น ซึ่งเกิดขึ้นในยุคหลังที่เศรษฐกิจการค้าขายในเมืองยโสธรมีความรุ่งเรือง ลักษณะอาคารจะเป็นอาคารขนาดใหญ่ ใช้โครงสร้างช่วงกว้างที่สามารถรองรับกับการใช้พื้นที่เพื่อแสดงมหรสพ

ตัวอย่างอาคารมหรสพ โรงภาพยนตร์ยโสธรภาพยนตร์

๓) อาคารพาณิชย์สมัยใหม่ เป็นอาคารพาณิชย์ที่เกิดขึ้นจากเทคโนโลยีการก่อสร้าง วัสดุสมัยใหม่ และการขยายตัวของเมืองไปตามเส้นทางคมนาคมหลัก คือ ถนนธนิชานนท์ ลักษณะของอาคารจะเป็นการออกแบบอาคารในยุคโมเดิร์น ที่มีการก่อสร้างเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก มีแผงบังแดด เป็นองค์ประกอบในการตกแต่งเปลือกอาคารภายนอก

ตัวอย่างอาคารพาณิชย์สมัยใหม่ ในย่านชุมชนเก่าบ้านสิงห์ท่า

๔) เรือนพักอาศัย เป็นบ้านพักอาศัยที่สร้างอยู่เมื่อครั้งมาตั้งถิ่นฐานและมีพัฒนาการเป็นชุมชนสิงห์ท่าเรื่อยมา แต่ไม่ได้มีการใช้สอยอาคารเพื่อทำการค้าขาย โดยจะมีการใช้อาคารเพื่อการพักอาศัยเป็นหลักเท่านั้น ซึ่งจะเกาะกลุ่มกันอยู่บริเวณโดยรอบวัดและกระจายไปตามแนวยาวของถนน ลักษณะของอาคารโดยส่วนใหญ่ในปัจจุบันจะเป็นอาคารลักษณะประยุกต์รูปแบบสมัยใหม่ อันเนื่องมาจากความต้องการความสวยงามตามสมัยนิยมและประโยชน์ใช้สอยที่มากขึ้น โดยยังคงมีเรือนพื้นถิ่นภาคอีสานที่มีการยกใต้ถุนสูงอยู่บ้างในชุมชนแต่ไม่มากนัก

ตัวอย่างเรือนพักอาศัย ในย่านชุมชนเก่าบ้านสิงห์ท่า

๕) อาคารทางศาสนา หมายถึงอาคารและสิ่งปลูกสร้างทางศาสนา เช่น หอไตร โบสถ์ (สิม) เจดีย์ เป็นต้น ในพื้นที่มีอาคารทางศาสนาที่มีคุณค่าและมีความโดดเด่นของลักษณะทางสถาปัตยกรรม ได้แก่

- ๕.๑) หอไตรกลางน้ำ วัดมหาธาตุ
- ๕.๒) พระเจดีย์พระอานนท์ วัดมหาธาตุ
- ๕.๓) ธาตุเจ้าพระยาพิชัยราชขัตติยวงศา (เจ้าฝ่ายหน้า) วัดมหาธาตุ
- ๕.๔) เจดีย์สิงห์ท่า (พระธาตุสิงทอง) บริเวณนอกกำแพงวัดสิงห์ท่า
- ๕.๕) หอไตรกลางน้ำ วัดศรีธรรมมาราม

หอไตรกลางน้ำ วัดมหาธาตุ

พระเจดีย์พระอานนท์ วัดมหาธาตุ

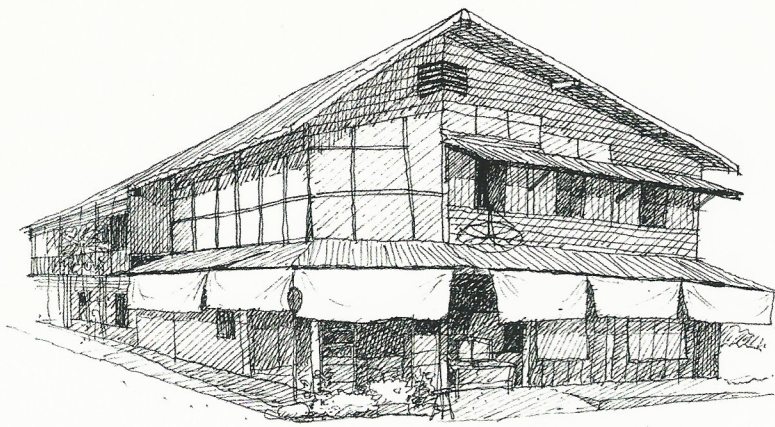
ธาตุเจ้าพระยาพิชัยราชขัตติยวงศา
(เจ้าฝ่ายหน้า) วัดมหาธาตุ

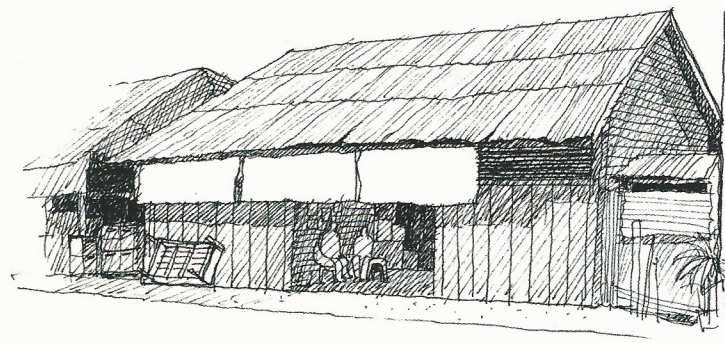
เจดีย์สิงห์ท่า (พระธาตุสิงทอง)
บริเวณนอกกำแพงวัดสิงห์ท่า

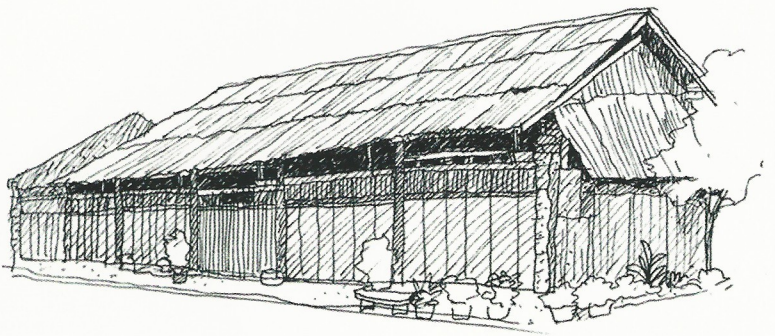
หอไตรกลางน้ำ วัดศรีธรรมมาราม

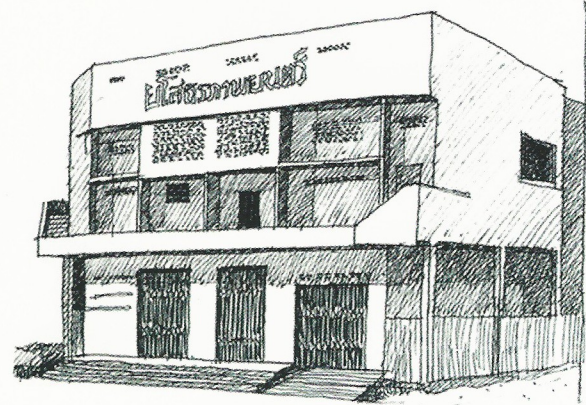
เรือนแถวไม้สองชั้น

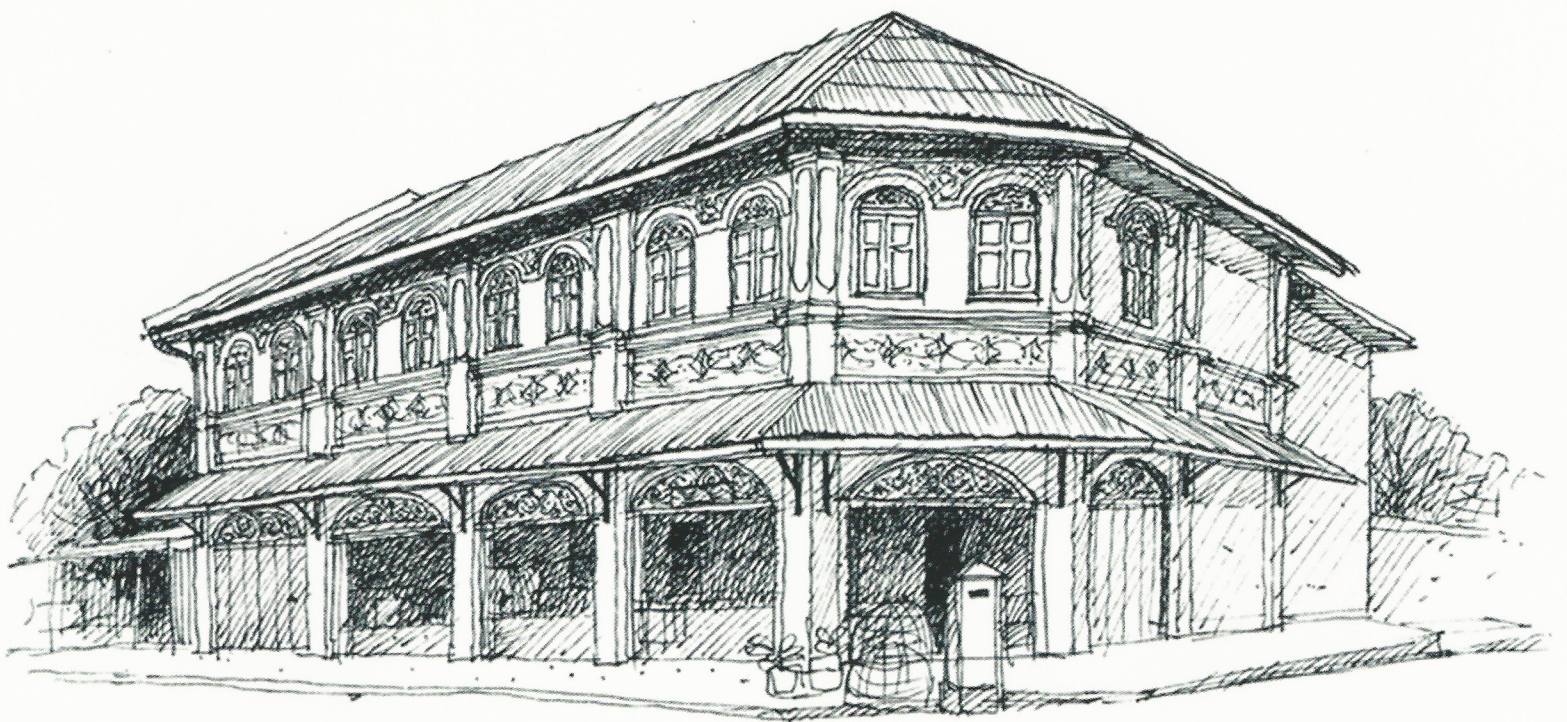
เรือนแถวไม้ชั้นเดียว

เรือนแถวตึกดินชั้นเดียว

อาคารมหรสพ : รูปแบบอาคารพาณิชย์สมัยใหม่

เรือนแถวค้าขายที่ได้รับอิทธิพลตะวันตก

ภาพสเกตช์รูปแบบอาคารสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะเด่นในย่านชุมชนเก่าบ้านสิงห์ท่า
ภาพสเกตช์โดย ชีโนรส พันทวี

ประเภทอาคารเก่าที่มีคุณค่าในการอนุรักษ์ในย่านชุมชนเก่าบ้านสิงห์ท่า

ประเภทอาคาร	ภาพถ่ายตัวอย่างอาคาร
๑.เรือนแถวค้าขาย	
๑.๑ เรือนแถวตึกดินชั้นเดียว	
๑.๒ เรือนแถวไม้ชั้นเดียว	
๑.๓ เรือนแถวไม้สองชั้น	
๑.๔ เรือนแถวครึ่งปูนครึ่งไม้	
๑.๕ เรือนแถวค้าขายที่ได้รับอิทธิพลตะวันตก	

ประเภทอาคาร	ภาพถ่ายตัวอย่างอาคาร
๒. อาคารมหรสพ	
๓. อาคารพาณิชย์สมัยใหม่	
๔. เรือนพักอาศัย	(เรือนพักอาศัยพื้นถิ่นเดิม ปัจจุบันได้ถูกรื้อถอนและปรับเปลี่ยนเป็นอาคารสมัยใหม่หมดแล้ว)
๕. อาคารทางศาสนา	

จากการแบ่งประเภทอาคารในย่านชุมชนเก่าบ้านสิงห์ท่า และจำแนกลักษณะอาคารที่มีความแตกต่างกันตามเกณฑ์ในด้านต่างๆ ทำให้ทราบถึงประเภทและลักษณะการใช้งานอาคารที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจำนวน ๔ ประเภท หลังจากนั้นนำมาวิเคราะห์ถึงคุณค่าและความสำคัญของอาคารประเภทต่างๆ ประกอบข้อมูลการสัมภาษณ์เจ้าของอาคารถึงประวัติการก่อสร้าง อายุ ความสวยงามทางสถาปัตยกรรม และศิลปกรรมของอาคาร ทำให้สามารถจำแนกอาคารที่มีคุณค่าในการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าบ้านสิงห์ท่าได้เป็น ๒ ประเภท คือ

- ๑) อาคารที่มีคุณค่าในการอนุรักษ์สูง
- ๒) อาคารที่มีคุณค่าในการอนุรักษ์ปานกลาง

สถานที่สำคัญของย่านชุมชนเก่าบ้านสิงห์ท่า

สถานที่สำคัญ

ศาลเจ้าปู่โยธร ที่ตั้ง ถนนนครปฐม สร้างบูรณะปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ศิลปะไทยประยุกต์

เดิมสมัยปี พ.ศ. ๒๓๒๐ บริเวณบ้านสิงห์ท่าบริเวณนี้ เรียกว่า “ดงผีสิง” คือสถานที่ฝังศพมนุษย์โบราณ ต่อมาท่านเจ้าฝ่ายหน้า (พญาพิชัยราชขัตติยวงศา) นำชาวบ้านสิงห์ท่าตัดถางดงแห่งนี้เพื่อขยายบ้านออกไปอีก ท่านเจ้าฝ่ายหน้าจึงทำพิธีเชื้อเชิญผีดงผีสิงแห่งนี้มาเป็น “ผีเจ้าปู่ตา” มารักษาชาวบ้านสิงห์ท่าสมัยนั้น โดยทำศาลสูงเพียงตาอยู่ทางด้านตะวันตกเฉียงใต้ของบ้านสิงห์ท่าริมแม่น้ำชี ต่อมาบ้านสิงห์ท่ายกสถานะขึ้นเป็นเมืองยศสุนทร พระสุนทรราชวงศาเจ้าสิงห์จึงทำการบูรณะใหม่ให้ชื่อว่า “ศาลเจ้าปู่ใหญ่” ชาวเมืองเรียกว่า “ศาลเจ้าปู่ใหญ่ข้างต้นขี้เหล็ก” จนกระทั่งอำเภอยโสธรได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นจังหวัดยโสธร มีพ่อค้าข้าราชการประชาชนมากราบไหว้บูชา มากมาย นายบรรจง นิพนพานิชย์ นายกเทศมนตรีเมืองยโสธร จึงได้บูรณะใหม่และตั้งเป็น “ศาลเจ้าปู่โยธร” และให้มีการเลี้ยงเจ้าปู่และสงฆ์ทุกๆ ปี บ้างว่าเจ้าปู่โยธรสร้างโดยเจ้าสิงห์ เจ้าเมืองยศสุนทรท่านแรกเป็นผู้สร้างเพื่อเป็นที่สถิตดวงวิญญาณของเจ้าคำสู้ให้มาปกป้องรักษาชาวเมืองยศสุนทรสมัยนั้น แต่ก่อนชาวโยธรเรียกว่าศาลต้นขี้เหล็ก เพราะมีต้นขี้เหล็กอยู่ติดศาล ปัจจุบันเทศบาลเมืองยโสธรให้ทำพิธีสงฆ์ในเดือนห้าและพิธีกรรมการเลี้ยงบวรสงฆ์เจ้าปู่โยธรก่อนงานประเพณีบุญบั้งไฟโยธรทุกปีในเดือนหก (ที่มา : สมพงษ์ อยู่คง)

ศาลเจ้าปู่โยธร สถานที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพสักการะของชาวโยธร

ศาลเจ้าปู่หอซุม ที่ตั้ง ถนนธาตุพิทักษ์ สร้างปี พ.ศ. ๒๕๓๗ ศิลปะพื้นบ้าน

เดิมบริเวณนี้เป็นสถานที่ที่เจ้าคำสู้ได้มาประชุมหรือชุมนุมหารือกัน ต่อมาเมื่อเจ้าสิงห์ตั้งเป็นเมืองยศสุนทร จึงได้สร้างศาลเพียงตาขึ้น เพื่อเป็นสัญลักษณ์การตั้งบ้านครั้งแรกของบ้านสิงห์ท่า เดิมเป็นศาลเพียงตาอยู่ข้างต้นมะขามใหญ่ชาวบ้านให้ความเคารพอย่างสูง ลูกหลานในพื้นที่ไปค้าขาย ณ อำเภอเสลภูมิ และกลับมาบ้านได้มาไหว้ขอพรแล้วกลับค้าขายดี และลูกห่วย จึงกลับมาสร้างศาลให้ใหม่แบบถาวร ต่อมาเทศบาลเมืองยโสธร จึงให้มีพิธีสงฆ์ทุกปี (ที่มา : สมพงษ์ อยู่คง)

หอมเหศักดิ์บ้านสิงห์ท่า (ญาพ่อเผ่า ญาหลวงเผ่า หรือหอเจ้าเมืองยโสธร) ที่ตั้ง ซอยโพธิราช หน้าประตูวัดสิงห์ท่าด้านทิศเหนือ บูรณะใหม่เมื่อ ๗ พ.ศ. ๒๕๕๑ ศิลปะพื้นบ้านไทยประยุกต์

หอมเหศักดิ์นี้เป็นสถานที่สถิตรวมดวงพระวิญญาณของเชื้อสายผู้มาก่อตั้งสร้างบ้านสิงห์ท่าแต่เดิม โดยเจ้านางไทอันสืบเชื้อสายมาหรือธิดาคนเล็กของเจ้าพญาพิชัยราชขัตติยวงศา (เจ้าฝ่ายหน้า) เจ้านางสิงห์ท่าและเจ้าเมืองนครจำปาศักดิ์ เจ้านางไทได้อัญเชิญดวงพระวิญญาณบรรพบุรุษเจ้าบ้านสิงห์ท่าเจ้าเมืองยศสุนทรมาสถิตเป็นญาพ่อเผ่า หรือญาหลวงเผ่า หรือ “หอมเหศักดิ์บ้านสิงห์ท่า” (หอรวมดวงพระวิญญาณเจ้าเมืองยโสธร) อยู่บริเวณที่โงงเรือนเดิมของท่านเพื่อมาปกป้องรักษาลูกหลานชาวบ้านชาวเมืองให้อยู่เย็นเป็นสุขต่อทุกๆ คนที่มาสักการะ

นับตั้งแต่ดวงวิญญาณ เจ้าคำสู้ ผู้สร้างบ้านสิงห์ท่า สร้างเจ้าพ่อหลักเมือง สร้างวัดหลวงพระเจ้าใหญ่ (ปัจจุบันคือวัดสิงห์ท่า) พร้อมพญาพิชัยราชขัตติยวงศา(เจ้าฝ่ายหน้า) ผู้พัฒนาบ้านสิงห์ท่า ผู้สร้างวัดทุ่งหรือวัดมหาธาตุปัจจุบัน และดวงพระวิญญาณของเชื้อสายผู้มาก่อตั้งบ้านสิงห์ท่าพร้อมเจ้าบ้านสิงห์ท่าเจ้าเมืองยศสุนทรทุกพระองค์จะมาสถิตเป็นญาพ่อเผ่า หรือญาหลวงเผ่า หรือ “มเหศักดิ์บ้านสิงห์ท่า” ได้มีการเลี้ยงมเหศักดิ์มาตลอดทุกๆ ปีก่อนงานประเพณีบุญบั้งไฟจังหวัดยโสธร ถือเป็นประเพณีความเชื่อของชาวโยธรมานับโบราณกว่า ๒๐๐ ปีมาแล้ว

ความหมายของ “หอมเหศักดิ์” ถ้าเป็นของราชวงศ์จักรีไทยหรือกรุงรัตนโกสินทร์ คือ หอสถิตดวงพระวิญญาณราชวงศ์จักรีไทยเรียกว่า “หอพระเสื้อเมืองพระทรงเมือง” จะมีพิธีกรรมการเลี้ยงบวรสงฆ์ เหมือนกันกับ “หอมเหศักดิ์” ในแถบอีสาน ความหมายของ “หอมเหศักดิ์” จากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ว่า มเหศักดิ์ (ถิ่นอีสาน) เจ้าผีซึ่งเดิมเป็นเจ้าเมืองในถิ่นนั้นๆ การเลี้ยงมเหศักดิ์เครื่องเซ่นสังเวยจะต้องจัด ๒ ชุด (หมายถึงชุดที่ ๑ ให้แก่เจ้ามเหศักดิ์ชุดที่ ๒ ให้แก่ข้าทาสบ่าวไพร่ผู้ร่วมสร้างบ้านสร้างเมืองนั้นๆ) (ที่มา : สมพงษ์ อยู่คง)

หอมเหศักดิ์ สถานที่สถิตรวมดวงพระวิญญาณของเจ้าเมืองยโสธร

หอเจ้าแม่สองนาง ที่ตั้ง มุมสี่แยกเขื่อนธานี สร้างบูรณะ พ.ศ. ๒๕๕๑ ศิลปะพื้นบ้าน

เป็นที่สถิตดวงวิญญาณของสองเจ้านางพี่น้อง ซึ่งเป็นธิดาของเจ้าฝ่ายหน้า (พญาพิชัยราชขัตติยวงศา) เจ้านางสิงห์ท่าเจ้าเมืองนครและจำปาศักดิ์ คือ เจ้านางก้อนแก้ว เจ้านางทองแดง ที่ถูกประหารชีวิตที่ต้นโพธิ์ริมแม่น้ำชี ณ วัดศรีธรรมมาราม ในสมัย ร. ๓ ต่อมาเจ้านางไท ธิดาคนเล็กที่ยังมีชีวิตอยู่ได้พาบ่าวไพร่ลูกหลานมาสร้างศาลเพียงตาไว้ให้ดวงวิญญาณเจ้าพี่น้องทั้งสองนางที่ถูกประหารชีวิตมาสถิตในศาลนี้ เพื่อปกป้องรักษาชาวบ้านสิงห์ท่าเมืองยศสุนทรทุกคนให้อยู่เย็นเป็นสุข เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๘๘ เดิมเป็นเสาเพียงตาอยู่ริมทางน้ำจากเมืองลงสู่แม่น้ำชีโดยมีพ่อค้าชาวจีนในตลาดได้มาทำหอให้ใหม่ ต่อมาเทศบาลเมืองยโสธรปัจจุบันได้สร้างศาลให้ใหม่ริมทางลงไปสวนริมแม่น้ำชี และให้มีพิธีสงฆ์ทุกๆ ปีตลอดมา (ที่มา : สมพงษ์ อยู่คง)

หอเจ้าแม่สองนาง สถานที่สถิตดวงวิญญาณของสองเจ้านางพี่น้อง

ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ที่ตั้ง ถนนอุทัยรามฤทธิ์ สร้าง
บูรณะ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ ศิลปะไทยประยุกต์
ผสมจีน

จากพงศาวดารบ้านสิงห์ท่าเล่าว่า ปี พ.ศ. ๒๓๑๔ เจ้าคำสู
ผู้นำสมัยนั้นพร้อมบ่าวไพร่พากันไปหักร้างถางพงที่
ดงขวางท่าซีเสร็จแล้วจะพากันปลูกบ้านเรือนอยู่อาศัย
จึงได้เห็นเป็นปาฏิหาริย์ของผู้ศักดิ์สิทธิ์ที่รักษาตง
แห่งนี้ และพระพุทธรูปเจ้าใหญ่ (ปัจจุบัน คือ บริเวณ
วัดสิงห์ท่า) ได้หักต้นไม้ใหญ่ให้ดูเป็นที่น่าอัศจรรย์จึง
ให้คณะหมอโหรทำนายดู จึงรู้ว่าดงวิญญานที่เห็น
คือผี “พระละงุม กับ พระละง่า” มาทำอิทธิฤทธิ์ให้ดู
จึงได้นำไม้ต้นนั้นมาทำเป็นเสาหลักบ้าน ๓ เสาแล้วเชิญ
ดวงวิญญานผีทั้งสอง มาสถิตเป็นองค์เจ้าพ่อรักษาหลัก
บ้านหลักเมืองมาตลอด คือ เสาแรกและเสาหลัง คือ
เสาผีพระละงุมกับผีพระละง่า เป็นผู้รักษาหลักบ้านนั้น
ส่วนหลักบ้านเมืองนั้นคือเสาตรงกลาง

เจ้าพ่อหลักบ้านเมืองเดิมเป็นเสาไม้โอเอศ ๓ องค์ สูง ๑.๕๐
เมตร อยู่ใต้ศาลามุงหญ้าคาและมีศาลาพัก ๒ หลังชายขวา
ต่อมาชาวบ้านได้เปลี่ยนเป็นสังกะสี จนมา พ.ศ. ๒๕๒๐
ทางการได้บูรณะใหม่ก่ออิฐทับเสาโอเอศเป็นเสาสี่เหลี่ยม
เหมือนเสาศิลาจารึกของพ่อขุนรามเป็นเสากลาง
และเสาปูนกลมเล็กสองเสาพร้อมก่อสร้างศาลา
คอนกรีตเสริมเหล็กมุงกระเบื้องอย่างดี เทศบาลเมือง
จึงร่วมกับพ่อค้าไทยจีนคบคิดและมูลนิธิยโสธรร่วม
สร้างใหม่เสร็จ ๕ ธันวาคม ๒๕๓๐ และมีพิธีเลี้ยงพระ
และสงฆ์ตามกำหนดตลอดมาจนปัจจุบันนี้
(ที่มา : สมพงษ์ อยู่คง)

ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง สถานที่ศักดิ์สิทธิ์
เป็นที่เคารพของชาวเมืองยโสธร

พระเจดีย์พระอานนท์ ก่อสร้างแบบสี่เหลี่ยมพรม
สีหน้าด้วยอิฐเผาโบราณถูปูน กว้าง ๘x๘ เมตร สูง
๒๕.๓๐ เมตร ศิลปะลาวยุคเก่าแบบพรมสีหน้า
สร้างสมัยอยุธยา พ.ศ. ๑๒๑๘ และมีการบูรณะครั้งที่
๑ ในยุคต้นรัตนโกสินทร์ โดยพญาพิชัยราชขัตติยะ
วงศ์ (เจ้าฝ่ายหน้า) บ้านสิงห์ท่า ต่อมาบูรณะครั้งที่ ๒
โดยเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ คือ พระครูอินทร์ และในปี
พ.ศ. ๒๔๙๐ พระราชสีลาโสภิต (มหาจงกล ขนติวโร)
เจ้าอาวาสได้ทำการบูรณะเป็นครั้งที่ ๓ ถัดจากตรงที่
ชำรุดขององค์พระธาตุองค์ใหญ่และองค์เล็ก (ที่มา :
สมพงษ์ อยู่คง)

พระเจดีย์พระอานนท์ วัดมหาธาตุ

ธาตุเจ้าพระยาพิชัยราชขัตติยะวงศ์ (เจ้าฝ่าย
หน้า) วัดมหาธาตุ ก่อสร้างด้วยอิฐเผาโบราณถูปูน
ศิลปะลาวยุคเก่า กว้าง ๓ เมตร สูง ๑๕ เมตร สร้าง
ในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ท่านพระสุนทรราชวงศา
เจ้าสิงห์ได้ขึ้นเป็นเจ้าเมืองยศสุนทรได้ก่อสร้างเจดีย์
บรรจุอัฐิของพญาพิชัยราชขัตติยะวงศ์พระญาติวงศ์
ที่ได้แบ่งครึ่งมาจากเมืองจำปาศักดิ์ (พระธาตุอุทลวง
เผ่า) ไว้ข้างพระเจดีย์พระอานนท์ในวัดมหาธาตุ (เมื่อ
ปี พ.ศ. ๒๓๕๕) อันที่ว่าธาตุพญาพิชัยราชขัตติยะวงศ์
(เจ้าฝ่ายหน้า) เอียงไปขวามือเป็นคติของคนสมัยเก่า
ว่าได้สร้างธาตุหรือเจดีย์ของท่านเจ้าฝ่ายหน้า ซึ่งเป็น
สมมุติเทพ เพื่อมิให้บังรังศรีพระพุทธศาสนาถือว่าพระ
เจดีย์ใหญ่นั้นเป็นที่ประดิษฐานอัฐิของพระอานนท์
เถระเจ้า และภายในพระอุโบสถเป็นที่ประดิษฐานองค์
พระพุทธรูปประธานแทนสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
มิให้พระพุทธรูปกับพระอรหันต์สงฆ์บังรังศรีกัน จึงได้ทำ
ธาตุเอียงไปด้านทิศใต้ (ที่มา : สมพงษ์ อยู่คง)

ธาตุเจ้าพระยาพิชัยราชขัตติยะวงศ์
(เจ้าฝ่ายหน้า) วัดมหาธาตุ

หอไตรปิฎก วัดมหาธาตุ ก่อสร้างเรือนแบบไทย -
ลาวด้วยไม้เนื้อแข็ง เสานอกผนังในเขียนลายลงรักปิด
ทอง และแกะสลักไม้ประดับติดกระจกสีตามแบบโบราณ
ศิลปะลาวยุคเก่าแบบเตี้ยแจ้ สร้างสมัยต้นรัตนโกสินทร์
พ.ศ. ๒๓๗๑ โดยพระครูหลักคำ กุ และพระสุนทร
ราชวงศาเจ้าฝ่ายบุตรเจ้าเมือง และชาวเมืองยศสุนทร
(ยโสธร) พระสัญญาบัตร พระครูหลักคำ กุ ได้ไปเรียน
พระธรรม ณ นครเวียงจันทน์ จนมีความรู้แตกฉานใน
หลักพระธรรม จากพระไตรปิฎกจนพระสังฆราชาธิบดี
ลาวยกย่อง ต่อมาได้กลับมาวัดมหาธาตุ จึงได้ขอพระ
คัมภีร์ธรรมและพระไตรปิฎกครบบริบูรณ์ หวังจะนำมา
ให้พระสงฆ์สามเณรที่เมืองยศสุนทรได้ศึกษาเล่าเรียน
จึงได้นำลงเรือบรรทุกมาตามลำน้ำโขงเข้าลำน้ำมูลขึ้น
แม่น้ำชี ขึ้นท่าที่เมืองยศสุนทร เจ้าเมืองและชาวบ้าน
ชาวเมืองมีศรัทธาขุดสระและสร้างหอเก็บหนังสือใบลาน
พระไตรปิฎก พร้อมหีบใส่พระไตรปิฎกและวัตถุโบราณ
ต่างๆ ที่มาจากเวียงจันทน์โดยช่างหลวงจากกรุงเทพฯ
มาเขียนลายรดน้ำปิดทองอย่างงดงามไว้ที่วัดมหาธาตุ
จนปัจจุบันนี้เมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๕๑ สำนัก
ศิลปกรรมกรมศิลปากรที่ ๑๑ อุบลราชธานี ได้มาทำการ
บูรณะหอไตรใหม่ ในงบประมาณ ๓,๐๓๓,๐๐๐ บาท
(ที่มา : สมพงษ์ อยู่คง)

หอไตรปิฎก วัดมหาธาตุ

เจดีย์สิงห์ท่า หรือพระธาตุสิงทอง ก่อสร้างด้วยอิฐ
เผาโบราณถูปูน ศิลปะสุโขทัย กว้าง ๓ เมตร สูง ๑๕
เมตร สร้างสมัยรัตนโกสินทร์ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๓๐
ในตำนานเล่าว่าพระสุนทรราชวงศา เจ้าสุพรหม สร้าง
เป็นที่เก็บพระพุทธรูปเก่าและสิงห์หินบุทองคำที่ถูกไฟ
ไหม้เมื่อครั้งไฟไหม้เมืองยศสุนทรปี พ.ศ. ๒๔๐๐ สมัย
นั้นเพื่อให้ชาวเมืองได้สักการบูชาพระพุทธรูปเก่าแก่
ของเมืองยศสุนทรและสิงห์หินบุทองคำ ที่สร้างคู่กับ
สิงห์หินบ้านสิงห์โคกสมัยนั้น ต่อมาปี พ.ศ. ๒๕๔๖ ได้
มีการบูรณะใหม่จากกรมศิลปากร โดยสำนักศิลปากร
ที่ ๑๑ อุบลราชธานี

เจดีย์สิงห์ท่าหรือพระธาตุสิงทอง
บริเวณทิศตะวันออกเฉียงใต้นอกกำแพงวัดสิงห์ท่า

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

แผนที่สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เป็นจุดอ้างอิงร่วมของภาคส่วนในการระบุทรัพยากรทางวัฒนธรรม อันเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญของชุมชน โดยมีพื้นฐานมาจากแนวคิดเรื่องการอนุรักษ์แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่มีชีวิต (Living heritage) เน้นการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนผ่านกระบวนการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม อันมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง ดังนั้นแผนที่สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่ได้จัดทำขึ้นนี้ จึงยังไม่ใช่มุมมองของงาน แต่นับเป็นเพียงหนึ่งในขั้นตอนเริ่มต้นของกระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาย่านชุมชนเก่าเท่านั้น เป็นขั้นตอนอันสำคัญที่ช่วยทำให้ “กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน” ได้มีผลเป็นรูปธรรมมีความชัดเจนในการดำเนินการนับแต่การระบุแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage Identification) ซึ่งจะมีผลสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการวางแผน และการบริหารจัดการอื่นๆ ต่อไปในอนาคต

โดยสรุปแผนที่สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่ได้นี้สามารถนำไปใช้ได้ ๔ แนวทางหลัก คือ

- เป็นระบบฐานข้อมูล แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความถูกต้องสามารถแลกเปลี่ยนใช้งานกันได้ และ

เป็นข้อมูลอ้างอิงร่วมระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบเพื่อประยุกต์ใช้ในกระบวนการวางแผนอนุรักษ์และพัฒนาในระดับท้องถิ่น

- เป็นกลไกและเครื่องมือ ในการตรวจสอบเฝ้าระวังการพัฒนาที่ไม่เหมาะสม และตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงที่จะทำลายคุณค่าความสำคัญของพื้นที่

- เป็นเครื่องมือส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการวางแผนท้องถิ่นและการบริหารจัดการมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

- เป็นเครื่องมือในการสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ คุณค่าความสำคัญของพื้นที่เพื่อสร้างการรับรู้สาธารณะ อันจะนำไปสู่การสร้างพันธมิตรและพันธกิจร่วมของทุกภาคส่วนในการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ต่อไปในอนาคต

เนื่องจาก แนวคิดหลักในการดำเนินการที่มองเรื่องการอนุรักษ์และพัฒนาในมิติแบบพลวัต มีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงทางบริบทอยู่ตลอดเวลา กระบวนการที่เริ่มต้นนี้ จึงยังมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการเพิ่มเติมปรับแก้เพื่อให้งานมีความสมบูรณ์ขึ้นเสริมจากข้อมูลที่มี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนำข้อมูลไปตรวจสอบเพิ่มเติม

กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและกับประชาชนในพื้นที่ก่อนที่จะนำไปพัฒนาให้เป็นแผนงานในการอนุรักษ์และพัฒนาได้ต่อไป โดยการดำเนินงานดังกล่าวจะเป็นไปได้ทั้งในส่วนของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น ผังเมืองจังหวัด ในรูปของการจัดทำแผนฟื้นฟูเมืองกรมศิลปากร ในรูปของแผนการดำเนินการอนุรักษ์โบราณสถาน และส่วนภาคประชาชน คือ ชุมชนเอง ในรูปของแผนอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ หรือดำเนินงานร่วมกันทั้ง 2 ฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ “แหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมสำคัญ” ที่ได้ระบุไว้ในหนังสือเล่มนี้ การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์และการสร้างระบบกลไกการทำงานในรูปแบบใหม่ที่เชื่อว่า ความสำเร็จในการทำงานไม่ได้อยู่ที่อำนาจรัฐหรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเพียงเท่านั้น แต่อยู่ที่การเชื่อมโยงแนวคิดการทำงานอันหลากหลายของทุกฝ่ายเข้าด้วยกัน ความสำเร็จจะมาจากจุดเล็กๆ ทุกจุดในสังคมที่เห็นความสำคัญและเชื่อมโยง บทบาท หน้าที่ ภายใต้เป้าหมายและพันธกิจร่วมเพื่อนำไปสู่วิสัยทัศน์ที่ได้กำหนดไว้ อันเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของการเริ่มต้นที่จะทำให้การอนุรักษ์และพัฒนา ความสำเร็จได้ต่อไปในอนาคต

แผนที่สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมย่านชุมชนเก่าบ้านสิงห์ท่า

เรือนแถวไม้ชั้นเดียว

เรือนแถวค้าขายอิทธิพลตะวันตก

เรือนแถวตึกดินชั้นเดียว

เรือนแถวตึกดินชั้นเดียว

เรือนแถวตึกดินชั้นเดียว

เป็นร้านขายผลิตภัณฑ์ของฝากภายในชุมชนสิงห์ท่า ดำเนินงานโดยเอกชนของฝากภายในร้าน ได้แก่ ขนมขบเคี้ยว ผ้าขาวม้า และหมอนซิด เป็นต้น ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากชุมชนสิงห์ท่าและพื้นที่ใกล้เคียง

เป็นร้านผลิตและจำหน่ายปลาส้มขึ้นชื่อในย่านชุมชนเก่าสิงห์ท่า เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีวัตถุดิบมาจากปลาน้ำจืดหลายชนิด ที่นิยมนำมาทำปลาส้ม เช่น ปลาดุก ปลาเทโพ ปลาสวาย ปลาโจก และปลาสวาย ซึ่งเป็นกรรมวิธีที่ถือเป็นภูมิปัญญาในการถนอมอาหารของชาวอีสานไว้ได้กินนานๆ

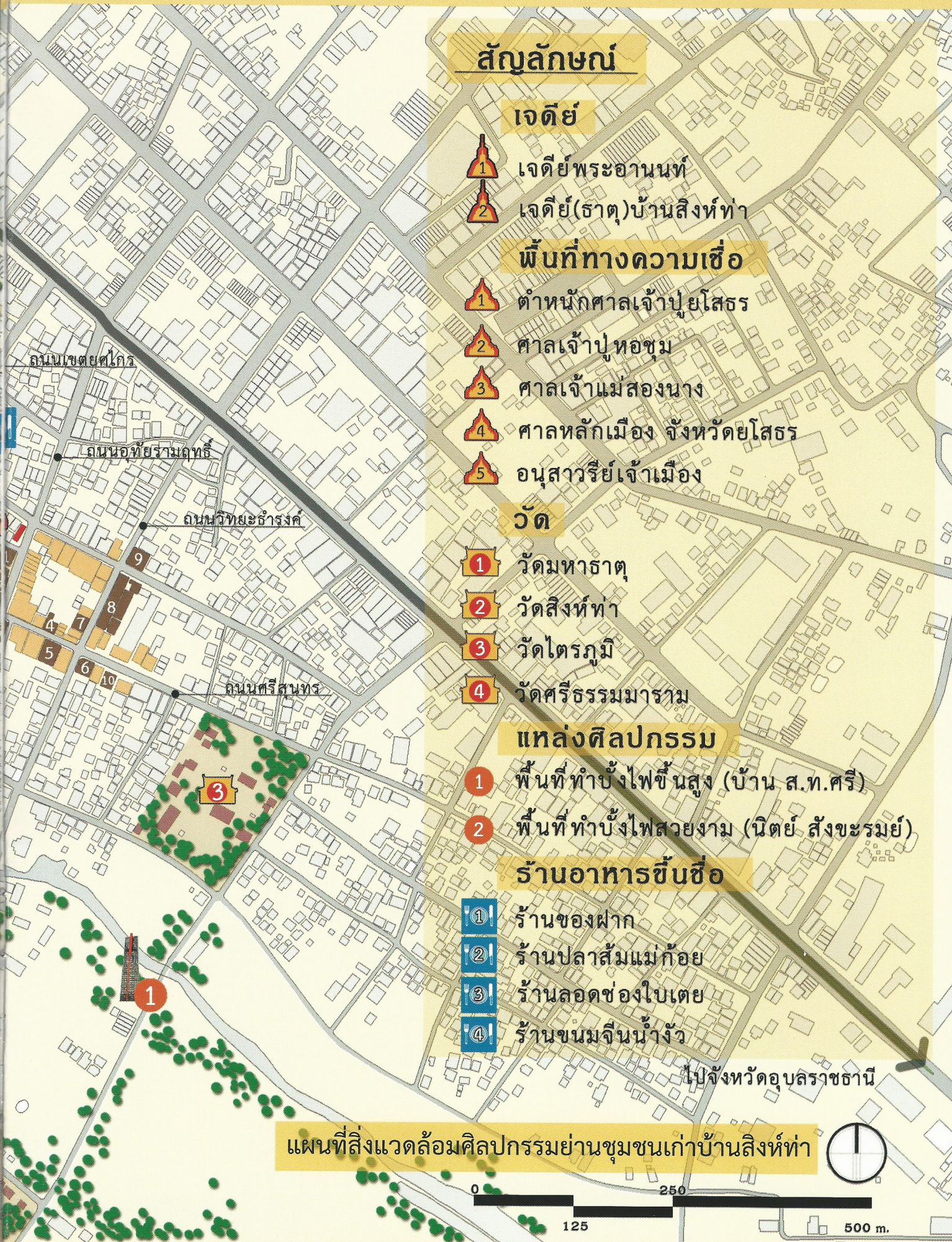

เป็นร้านผลิตและจำหน่ายเส้นลอดช่องที่เก่าแก่และขึ้นชื่อในย่านชุมชนเก่าสิงห์ท่า ผลิตจากแป้งข้าวเจ้าผสมคลุกเคล้ากับส่วนผสมเฉพาะ มีทั้งสูตรดั้งเดิม (เส้นสีขาว) และสูตรโบเตย (เส้นสีเขียว) รสชาติอร่อย เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง

เป็นร้านอาหารขึ้นชื่อในชุมชนสิงห์ท่า ขนมจีนน้ำจิ้ม เป็นอาหารลักษณะ คล้ายกวยเตี๋ยว แต่ไม่มีวัตถุดิบและส่วนผสมหลักคือขนมจีน เวลารับประทาน จะใส่น้ำซุ้กระดูกวัว เนื้อวัวหรือเนื้อหมู ผักสด และปรุงรสตามใจชอบ

เรือนแถวค้าขายอิทธิพลตะวันตก

เรือนแถวไม้ชั้นเดียว

เรือนแถวตึกดิน

อาคารมหรสพ

แผนที่สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ย่านชุมชนเก่าบ้านสิงห์ท่า จังหวัดยโสธร

หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดยโสธร
สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม